

קונטרס 'התגלות מלך המשיח'

הרב שלום דובער וולף*
נו"נ בישיבה

דמותו של מלך המשיח ותהליך התגלותו זוהי סוגיה שלימה בתורת הגאולה, וכמו כל סוגיא בתורה היא פזורה על פני ספרים רבים, מסתעפת לכמה נושאים, ויש בה פנים ופנים לפנים, בנגלה ובפנימיות. הלומד מאמרי חז"ל ושיחותיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אודות מציאותו של משיח והתגלותו, ואינו מכיר את הנושא בכללותו להבין במה דברים אמורים, יכול בקל לערבב ענינים ומושגים ולא למצוא את ידיו ורגליו.

נשתדל במסגרת זו לעשות סדר כללי בדברים, לצייר את סדר התגלותו על פי מאמרי חז"ל ולהתבונן בביאוריו של אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בענין, ולראות היכן אנו אווזחים בתהליך זה.

בחלקים הראשונים נעסוק בעז"ה בחלק הגלוי של הענין על פשוטו, בעיקר על פי מאמרי חז"ל בש"ס ופסק ההלכה ברמב"ם. ובהמשך נעסוק בנושא במבט פנימי יותר, על פי המבואר בפנימיות התורה ובפרט בתורתו של נשיא דורנו.

בגליונות 'התמים' ו'הערות התם' – בית משיח 770'. ובא בזה במרוכז ועם תיקונים הוספות.

(* מתוך שיעורים שנמסרו בישיבה במשך השנה האחרונה. חלק מהדברים נתפרסם

תוכן ענינים

פרק א. מביא מאמרי חז"ל אודות מציאותו של משיח בזמן הגלות ומבארם / מביא דברי כ"ק אד"ש מה"מ שתמיד צריך להיות האחד המוכן לגאול את ישראל / מבאר שהמשיח שבדור הוא הנשיא שבדור, גדר מלכות בזמן הגלות וגדר "עמוד מלך" שבדברי הרמב"ם / מיישב מאחז"ל ששמע מהם שאינו דוקא הנשיא שבדור 285

פרק ב. מבאר ההבדל שבין 'משיח שבכל דור' ל'חזקת משיח' ו'משיח ודאי', ההבדל בין ר"י הנשיא ובן כוזיבא / מבאר דברי כ"ק אד"ש מה"מ שהרמב"ם קאי ג"כ על משיח שבכל דור / מבאר דיוק לשון הרמב"ם אודות התגלות משיח / מברר על איזה שלב נאמר "יום שכן דוד בא", ועל איזה נאמר "תחילת ימות המשיח" 298

פרק ג. מבאר דברי כ"ק אד"ש מה"מ שישנו כבר חזקת משיח / מבאר שישי מעין דמשיח ודאי / מחלק בין הפעולות דמשיח ודאי שעדיין אינם, והוודאות דמשיח ודאי שכבר ישנה 310

פרק ד. מבאר סדר התגלות משיח באופן פנימי יותר / מביא דברי החת"ס והברטנורא אודות התגלות משיח, ומדקדק בהבדלים שבין דבריהם לדברי כ"ק אד"ש מה"מ / מבאר שכ"ק אד"ש מה"מ מבאר התגלות משיח באופן פנימי, ומבאר עפ"ז כמה ענינים / מבאר ענין 'התגלות מציאותו' קודם הגאולה, שזהו ע"ד "שם מלך" שחל על שלמה קודם מלכותו בפועל / מבאר שזהו ענין קבלת השליחות דמשיח / מבאר שבהתגלות מציאותו עדיין אין כל ישראל מכירים אותו, ומבאר עפ"ז כמה ענינים / מבאר שעיקר הגאולה בפועל זהו שידור בו הכל / מבאר שהרמב"ם מדבר על התגלות משיח מלמעלמ"ע, שלכן הוודאות היא לבסוף, וכ"ק אד"ש מה"מ מדבר מלמעלמ"ט, שלכן הוודאות היא מלכתחילה / מבאר ההבדל שבין תשי"א לתנש"א / מבאר שיסנה התגלות מציאותו והחלו כבר פעולותיו ג"כ, ונשאר רק שלימות פעולותיו בגאולה השלימה 319

פרק א

משיח שבכל דור

ומודגש עוד יותר בשמו של משיח (הגואל) שנקרא בשם מצורע – "מצורע של בית רבי", ש"יתב ביני עניי סובלי חלאים", "מנוגעים, והוא נמי מנוגע" – שמשיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות, ובמצב של גלות, שסובל תחלואי הגלות [כהמשך הגמרא "אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש", "אם משיח מאותן שחייין עכשיו"⁶⁶ ודאי היינו רבינו הקדוש דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה"] ומצפה בקוצר רוח ובכליון עינים להתגלות (מההעלם בזמן ומצב הגלות), דמלך המשיח גואל את ישראל בגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות, כפס"ד הרמב"ם "יעמוד מלך מבית דוד וכו'".

66) וע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספי"א) "ואם יעמוד מלך מבית דוד כו'" – היינו שהוא כבר מלך.

(דבר-מלכות ש"פ תזו"מ תנש"א. ס"ח)

העולה מדבריו בשיחה זו:

הגמרא (סנהדרין צח, ב) קוראת למשיח בשם 'מצורע', ומביאה את דברי אליהו הנביא לרבי יהושע בן לוי שמשיח הינו מצורע היושב בין עניים מצורעים. ועל כך מבאר כ"ק אד"ש מה"מ בשיחה שהתואר מצורע מורה על כך שמשיח נמצא עם ישראל בצרת גלותם וסובל יחד אתם. שלא נחשוב שמשיח נמצא בגן עדן או במדבר ובעת הגאולה יצא משם ויבוא לגאול אותנו, אלא הוא נמצא יחד אתנו בצרת הגלות "במצב של גלות", ובעת הגאולה יתגלה כמשיח וישבור עול גלות מעל צווארו וצווארנו.

ועל זה מביא בסוגריים את דברי רב שרבינו הקדוש הוא בבחינת משיח, והרי זו הוכחה נוספת וברורה שמשיח נמצא עמנו כבר בזמן הגלות.

ובשולי הגליון מוסיף ומוכיח מדברי הרמב"ם המדבר על התגלותו של משיח ומתאר אותו כ"מלך מבית דוד", ומוכיח מכך שלא זו בלבד שמשיח הוא "מאותן שחיין עכשיו", אלא שהוא כבר מלך על ישראל.

ונציין כמה ענינים שלכאורה דורשים הבנה בענין זה:

א. כיצד מוכיח מדברי רב על רבי יהודה הנשיא, שמשיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות. והרי לדברי רב יש המשך שלא הובא בשיחה, "**אי מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות**", ולכאורה מובן שרב נותן מקום לאפשרות שמשיח אינו מן החיים עמנו אלא מן הדורות הקודמים. ולפי זה, מהיכן ודאות לומר שמשיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות.

ב. כיצד אומר שהמשיח הנמצא עכשיו בזמן הגלות הוא כבר מלך, וכי המצורע העני אודותיו דיבר אליהו הנביא עם ריב"ל היה מלך על ישראל. ובכלל, כיצד יתכן "שהוא כבר מלך" כאשר מדובר על זמן הגלות כאשר "ישראל דוויים וסחופים ומטורפים" תחת עול שעבוד מלכיות, ורק כשיגיעו ימות המשיח יבטל שעבוד המלכיות "והמלכות תחזור לישראל".²

ג. ובכלל, כיצד אפשר להוכיח מדברי הרמב"ם בהל' מלכים לעניננו. שהרי כאן בשיחה מדבר על מצבו של משיח לאורך זמן הגלות, ואילו הרמב"ם מדבר על התגלותו של משיח לקראת הגאולה (וכפי שבסיום הענין מצטט שוב את דברי הרמב"ם האלו בקשר להתגלות משיח בגאולה השלימה), ולכאורה כוונתו לומר שכשיגיע זמן הגאולה אז "יעמוד מלך מבית דוד", היינו שפעולתו הראשונה של משיח היא להחזיר המלכות לישראל. ואם כן, כיצד אפשר להוכיח מדבריו שמשיח הוא מלך כבר בזמן הגלות.

אמנם, לאחר העיון במאמרי חז"ל אלו לאור שיחותיו של אד"ש מה"מ, יהיו הדברים ברורים בעזרת ה'.

משיח שבכל דור. האחד הראוי.

כנ"ל, הוכיח אד"ש מה"מ מדברי חז"ל שדיברו על משיח כמציאות ממשית, שמשיח הוא אדם מסויים המוכר וידוע לכל, אדם שאפשר לפגוש אותו ולשוחח עמו. גם כאשר מדובר אודות תוקף זמן הגלות.

(2) כדברי הרמב"ם בהל' תשובה פ"ט ה"ב.

(1) ל' הרמב"ם בהל' איסור פ"ד ה"א.

בשיחה הנ"ל מוסיף ומביא מאותה סוגיה שכך היה נהוג בכל בתי המדרשות של האמוראים, "דבי רבי שילא אמרי שילה שמו שנאמר עד כי יבא שילה. דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו שנאמר לפני שמש ינון שמו. דבי רבי חנינא אמרי חנינה שמו שנאמר כי לא אתן לכם חנינה". וכפירוש רש"י "כל אחד היה דורש אחר שמו" – כל אחד היה מוצא רמזים כיצד שמו שלו הוא הוא שמו של משיח.

וכנ"ל, בתחילת אותה סוגיה מסופר על רבי יהושע בן לוי המקבל את הדרכתו של אליהו הנביא כיצד ימצא את מלך המשיח. אליהו מתאר את משיח כעני מצורע היושב בין העניים בשער רומי וחובש את פצעיו בצורה כזו שתאפשר לו להיות מוכן מיידית לקריאה לגאול את ישראל ("שרי חד ואסיר חד", מתיר פצע אחד רק לאחר שקושר את השני, ואינו מתיר את כל התחבושות יחד). ולבסוף ריב"ל אכן פוגש את משיח ושואל אותו "אימתי קאתי מר", והוא משיב לו "היום", ואליהו מסביר לריב"ל שתשובתו של משיח מכוונת לפסוק "היום אם בקולו תשמעו".

ועד"ז המדרש רבה³ במגילת איכה (על הפסוק "מנחם משיב נפשי") מספר על תקופה קדומה יותר, מיד עם חורבן הבית, בו ביום נולד תינוק בשם מנחם בן חזקיה מבית לחם. המדרש מסיים את המעשה בסיפור כיצד באו רוחות ונשאו את התינוק אל הבלתי נודע.

כל מאמרי חז"ל אלו נתפרשו בצורות שונות ברמז ובדרוש על ידי גדולי ישראל לאורך הדורות. אך לכאורה כשמביאים כאן בשיחה מפרשם כפשוטו, שאכן מדובר כאן על משיח כפשוטו, איש בשר ודם בעולם הזה הגשמי. אלא שאין הכוונה למשיח שגואל את ישראל בפועל ממש, שאינו לא רבינו הקדוש ולא רבי חנינא, אלא שכולם היו **ראויים** להיות משיח, מוכנים לגאול את ישראל באם יזכו. אך כיון שבאותם תקופות ישראל לא זכו לכך, לכן לפועל אף אחד מהם לא התגלה כמשיח.

וכדברי רבי עובדיה מברטנורא הידועים "בכל דור ודור ישנו אחד מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל"⁴.

ועד"ז כתב השד"ח⁵ בביאור יותר, "וצריך להיות בכל דור האחד הראוי, אם יזכו הוא יהיה השליח ע"י אליהו, ואם לא יזכו יהיה כשאר הצדיקים בלא

(5) פאת השדה מערכת האל"ף כלל ע.

(3) וכן הירושלמי מס' ברכות פ"ב ה"ד.

(4) פירוש הברטנורא למגילת רות.

הפרש. ובמות רחמנא לצלן אחד, צריך להיות אחר בדור במקומו שיהיה ראוי . . ובדרך הזה היה משוער אצלם בכל דור מי הוא. לכן אחר החורבן בית שני היה מנחם עובדא הנ"ל [= בעל המעשה הנ"ל, הנולד ביום חורבן המקדש], ואחר אחרית ימיו היה רבינו הקדוש, ולכן בדורו אמרו וידעו שהוא המוכן. ואחרי מות רבי היה מי שדיבר עם רבי יהושע בן לוי בסנהדרין. ואחריו בימי רב נחמן היה רב נחמן. וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר שמא יזכו (ועל פי זה כתבו גם כן תלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל). וכל זה הוא פשוט".

וכך כותב גם החת"ס סופר⁶ "ומיום שחרב בית המקדש, מיד נולד א' הראוי בצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו ה' יתברך וישלחו . . ובעוונותינו כי רבו כבר כמה וכמה מתו ולא זכינו שיערה עליהם רוחו של משיח גם כי הם ראויים לכך, אבל הדור לא היה ראוי, אולם כשיגיע אם ירצה ה' יגלה אליו ה' כמו למשה בסנה וישלחו".

ודבריהם אלו הובאו בשיחות אד"ש מה"מ בכמה מקומות (דב"מ ש"פ וירא וש"פ חיי"ש תשנ"ב, קונטרס 'בית רבינו שבבבל', ועוד).

ומכל זה נמצא כנ"ל, שמשיח אינו דמות המופיעה רק לקראת הגאולה האמיתית, אלא הוא מלווה את עם ישראל לאורך כל גלותם וסובל יחד אתם. אלא שבזמן הגלות הוא נמצא במצב של העלם, ובהגיע הרגע הנכון הוא מתגלה כמשיח וגואל את ישראל.

ההכרח במשיח בכל דור

ואם ישאל השואל, מה ההכרח במשיח בכל דור, ומדוע לא תהיה גאולה אחרונה כגאולה ראשונה. וכשם שאז בני ישראל היו במצרים תחת שעבוד פרעה כבר כמה וכמה שנים לפני לידת משה, וגם אחר שנולד שנים רבות עברו עליו בכוש ומדין הרחק מבני ישראל, כמבואר בכתובים ומדרז"ל. ורק כאשר עלתה שוועתם אל האלקים מן העבודה, שלח הקב"ה את משה לגאול את ישראל ממצרים. מדוע שלא יהיה כן בגאולה אחרונה, שבהתקרב זמן הגאולה יוולד איש המוכן לגאולת ישראל, וכשיגיע זמן הגאולה ישלח אותו הקב"ה לגאול אותם. ומדוע יש צורך במשיח שבכל דור.

(6) שו"ת חושן משפט סצ"ח.

והמענה פשוט ומבואר בדברי השד"ח הנ"ל, "צריך להיות תמיד האחד המוכן **אם יזכו**". שהרי הבדל גדול יש בין גאולה ראשונה לגאולה אחרונה, שלגאולה ראשונה היה זמן קבוע מראש, אך על הגאולה אחרונה אמרו חז"ל "זכו אחישנה", ואם ישראל עושין תשובה "מיד הן נגאלין" ובכל דור ובכל רגע הגאולה יכולה לבוא. ולכן "צריך להיות בכל דור האחד הראוי" שיהיה מוכן לגאול אותם מיד.

וכסיפור הגמרא הנ"ל בו משיח מסביר לרבי יהושע בן לוי מדוע הוא כל הזמן עומד הכן לצאת לדרך, "דלמא מבעינא, דלא איעכב". אולי יזדקקו לי שאצא לגאול את ישראל, ואינני רוצה להתעכב עוד רגע אחד.

ובלשון קדשו של אד"ש מה"מ בביאור המעשה דלית משיח ביום החורבן⁷, "וכמובן ההכרח על זה בפשטות: מאחר שכשישראל עושין תשובה הרי "מיד הן נגאלין", ואני ישנה בגלותא אבל ולבי ער להקב"ה וכו', הרי בהכרח שמשיח יהיה מוכן מיד ברגע שלאחרי החורבן, כדי שתוכל להיות הגאולה – "מיד" כשעושין תשובה".

ועד"ז⁸ במקום נוסף⁹, "כיון שאחכה לו בכל יום שיבוא, על כרחך צריך לומר שמציאותו נשמה בגוף קיימת גם עתה".

ביאור דברי רב "ודאי היינו רבינו הקדוש"

על פי זה מובן שכאשר רב אמר "אי מן חייא הוא", "אם משיח מאותן שחיינ עכשיו", כדבר התלוי בספק, אין הספק על עצם העובדה שיש בין החיים עכשיו אחד שהוא משיח, שהרי הוא ידע בבירור שמשיח נמצא יחד אתם, כפי שהיה במשך כל הדורות לאורך הגלות. אלא שספקו של רב היה האם אותו משיח שבדורו הוא אכן יהיה משיח בפועל, או שיתכן (כפי שלצערנו אכן כך קרה) שאותו דור לא יזכה לגאולה, ורבינו הקדוש לא יהיה משיח בפועל.

ועפ"ז מובן עוד, שמה שהמשיח רב ואמר "אי מן מתיא הוא", "אם היה מאותן שמתו כבר היה דניאל איש חמודות", אין כוונתו לציין אפשרות מעשית שדניאל איש חמודות יהיה משיח, שהרי כבר נסתלק מן העולם. אלא לומר שאם היינו זוכים והגאולה היתה באה בדורות הקודמים, היה המשיח אחד מצדיקי אותם דורות, כמו דניאל.

(8) ש"פ וישלח תשמ"ט. בלתי מוגה.

(7) לקו"ש חכ"ט דברים (שבת חזון) ס"ז.

ולכן מדייק רש"י בלשונו "אם היה מאותן שמתו כבר היה דניאל". שאין כוונת רב להעלות אפשרות מעשית שמשיח יהיה מאותן שמתו כבר, אלא לומר באופן תיאורטי שאם היה בא זמן הגאולה בדורות הקודמים, היה המשיח אחד מבני אותם דורות, מאותן שמתו כבר, כגון דניאל בדורו. ואין כוונתו של רב דוקא לדניאל, שהרי בדורות שמדניאל עד רבי היה ג"כ בכל דור האחד הראוי, אלא שכוונתו לציין את דניאל כדוגמה בלבד.

ונמצאת כוונת דברי רב פשוטה, שישנם ג' אפשרויות. או שמשיח היה בא בעבר, בדורות הקודמים לרב, ואז דניאל איש חמודות או כיו"ב היה גואל את ישראל. אפשרות נוספת שמשיח יבוא בזמן אמירת הדברים, זמן נשיאותו של רבינו הקדוש, ואז ודאי שרבינו הקדוש יגאל את ישראל. וישנה עוד אפשרות אודותיה רב לא דיבר במפורש, אך רמזה בתיבת "אי מן חייא הוא" הנותנת מקום לאפשרות אחרת, שמשיח יבוא בדורות הבאים אחריו שאז אחד מנשיאי אותם הדורות יגאל את ישראל.

(9) ליתר ביאור:

"אמר רב, אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתייא הוא כגון דניאל איש חמודות". ומפרש רש"י, "אם משיח מאותן שחייין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש. . ואם היה מאותן שמתו כבר היה דניאל איש חמודות. . והאי כגון לאו דוקא".

והנראה בביאור דברים אלו, כמבואר בפנים שרב אומר שבאם דורו הוא דור הגאולה, ובמילא משיח יהיה מאותן שחייין עכשיו, "ודאי היינו רבינו הקדוש" שהוא יחיד בדורו ואין דומה לו. ואילו היינו זוכים והגאולה הייתה באה באחד מן הדורות הקודמים, היה דניאל איש חמודות גואל את ישראל.

והיות שכן"ל, בכל דור ישנו המשיח שבדור, ובין דניאל לרבי היו כמה דורות ובהם כמה 'משיחים'. לכן רש"י ממשיך ומבאר "והאי כגון לאו דוקא". וכוונתו לבאר שכאשר רב אמר "כגון דניאל איש חמודות" הוא איננו מתכוון דוקא אליו, אלא זוהי אפשרות אחת מתוך כמה שיכלו להיות. זאת בשונה מה"כגון" הראשון שאמר רב, "כגון רבינו הקדוש", שאותו מפרש רש"י שמשמעותו היא דוקא, "ודאי היינו רבינו הקדוש". שהרי רב תלמידו המובהק של רבינו הקדוש מתכוון לומר שרבי הוא המועמד היחיד בדורו לתפקיד המשיח. אך בפירוש זה של רש"י ישנו דוחק מסויים.

שהרי כרגיל בלשון חז"ל הביטוי "כגון" מורה על דוגמה באופן של לאו דוקא הנותנת מקום לאפשרויות נוספות, ולא על זיהוי מוחלט השולל אפשרויות אחרות. ולכן כאן כאשר רב אומר "כגון רבינו הקדוש" דוחק קצת הפירוש שכוונת רב לדבר אודות אפשרות מעשית שמשיח יבוא בדורו, שאז נצטרך לפרש את דבריו ש"ודאי היינו רבינו הקדוש".

וזו אולי הסיבה שמביא רש"י פירוש נוסף: "לישנא אחרינא: כגון רבינו הקדוש, כלומר, אם יש דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש, ואם דוגמתו הוא למתים, היינו כגון דניאל איש חמודות". ולפי פירוש זה רב כלל לא מתייחס לאפשרות מעשית שמשיח אכן יבוא בדורו וזה יהיה רבינו הקדוש, אלא בא רק לתאר קווים לדמותו של המשיח שיבוא כאשר יבוא, ועל זה אומר רב שהדמויות המפורסמות המתאימות לשמש כדוגמה למשיח הם דניאל וכמובן רבינו הקדוש. ולפי פירוש זה נמצא שהמילים "כגון רבינו הקדוש" אכן יתפרשו כדוגמה בלבד.

ופשוט שגם לפי פירוש זה היה ברור לרב שרבינו הקדוש הוא המשיח שבדורו, ואם אכן היו זוכים והיתה באה הגאולה אז רבינו הקדוש היה מתגלה כמשיח. אלא שלא על זה מתעכב רב. ודו"ק.

וראה בכל זה מה שכתב הרה"ת מ"מ פלדמן בשערי ישיבה (צפת) ח"ה. עיי"ש.

ולכן שפיר מוכיח אד"ש מה"מ מדברי רב, ש"משיח נמצא בעולם בזמן ובמקום הגלות". וכוונתו בזה על בחינת משיח שבכל דור, הנמצא עם ישראל לכל אורך הגלות.

הנשיא שבדור

ועדיין יש להבהיר. שמהסיפורים הנ"ל אודות ריב"ל בשער רומי והתינוק הנולד ביום החורבן, יכול להווצר רושם שהמשיח שבדור הוא דמות עלומה ונסתרת, מצורע עלום שם או תינוק שנשאה אותו הרוח אל הבלתי נודע.

אך מדברי הגמ' "כגון רבינו הקדוש . . דניאל איש חמדות" ועד"ז באותה סוגיא "דבי רבי שילא אמרי שילה שמו . . רב נחמן אמר כגון אנא", מובן שהמשיח שבדור הוא דמות מוכרת ומפורסמת, מגדולי ישראל הנודעים.

וכך קובע ברורות בקונטרס 'בית רבינו שבבבל', "נשיא הדור הוא גם המשיח (גואלן של ישראל) שבדור . . מסתבר לומר שהוא הנשיא שבדור, כמו רבי יהודה הנשיא". וכן"ל בשיחה שהובאה בתחילת הענין, "שהוא כבר מלך".

וראה ג"כ דברי המהרש"א בסוגייתנו¹⁰, שמבאר שהמכנה המשותף לדניאל, רבי ורב נחמן, ששלשתם היו "מאותם הבאים מבני דוד ועדיין היתה להם ממשלה גם בגלות". עיין שם¹¹.

[ובשיחות הנ"ל מסמיך זה על מקורות נוספים, דבריה"ז"ל במדרש גואלראשון (משה) הוא גואל אחרון (משיח). ועל כרחק אין כוונת חז"ל כפשוטו, שהרי משה הוא לוי ומשיח הוא מבית דוד. ודברים אלו נתבארו בכמה אופנים¹², וכאן הענין, מבואר בצורה פשוטה, שהנשיא שבדור הוא "אתפשטותא דמשה בכל דרא"¹³,

ומוכן בפשטות שלרש"י היה פשיטא שלא היה כל סלקא דעתך לרב שישנה אפשרות שמישהו שאינו רבינו הקדוש יהיה משיח, אלא דוקא רבינו הקדוש הנשיא האמיתי של כל ישראל הוא היחיד שראוי להיות משיח בדורו. ולכן היה מוכרח לפרש דברי רב ש"ודאי היינו רבינו הקדוש". ודו"ק.

(12) ראה אור החיים על התורה פ' בלק בפירוש 'אראנו ולא עתה'. ודברי אדה"ז בתורה אור ר"פ משפטים, ועוד.

(13) תיקוני זהר תיקון ס"ט, קי"ב א.

(10) הובאו בדב"מ תולדות תשנ"ב הע' 93.
(11) ובזה יובנו ג"כ דברי רש"י שמפרש דברי רב "כגון רבינו הקדוש", "ודאי היינו רבינו הקדוש". שרש"י נדחק לפרש את תיבת "כגון" שבדברי רב לא במשמעותה הרגילה בדברי חז"ל, אלא במשמעות שונה (כנ"ל הע' 9).
ולכאורה, יכל רש"י לפרש בדרך הכי פשוטה, שאכן רב הזכיר את רבינו הקדוש כדוגמה בלבד, כיון שהוא נותן מקום לאפשרות שמישהו אחר באותו דור שאינו רבינו הקדוש יהיה משיח, ואז אתי שפיר לשונו "כגון רבינו הקדוש".

"אין דור שאין בו כמשה"¹⁴, והוא הוא ג"כ המשיח שבדור.

ועד"ז מביא את דברי אדמו"ר האמצעי "אותה הארה הכללי דבחינת היחידה שכולל כל נשמות ישראל דקומת המלכות . . מאיר ביחידי סגולה שבכל דור שנקראים ראשי אלפי כו', בחינת כללי' לפרטי' נשמות ישראל . . שהוא בחינת משה ומשיח". ולכן הראשי אלפי ישראל שבכל דור הם המשיח שבדור].

וראה ג"כ בקונטרס 'בית רבינו שבבבל' בהמשך אותו ענין, "יש לומר שבדברי רב "היינו רבינו הקדוש" פסק גם בנוגע לעצמו ש"היינו רבינו שבבבל".

ובדבר-מלכות ש"פ תזריע מצורע הנ"ל (לאחר שמביא דברי התלמידים שדרשו על שמות רבותיהם שהם כשמו של משיח) מסיים ואומר, ואנן (חסידים) נעני אבתריהו (בנוגע לרבותינו נשיאינו, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – יוסף שמו, שנאמר "יוסף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", יצחק שמו, שנאמר "אז ימלא שחוק פינו".

אמור מעתה, המשיח שבכל דור אינו דמות עלומה ובלתי מוכרת, אלא הוא הנשיא שבדור שהכל מכירים אותו. נביט ונראה מי הם הדוגמאות למשיח שבדור, דניאל, רבינו הקדוש, רב, רב נחמן, האריז"ל, ועד לרבותינו נשיאינו. "מסתבר לומר שהוא הנשיא שבדור".

בין אגדתא להלכתא

אלא שלכאורה יוקשה כנ"ל, וכי המצורע אותו פגש ריב"ל בשער רומי נהג בנשיאות ומלוכה?

ומכאן לשאלה נוספת, והרי ריב"ל היה תלמידו של רבי יהודה הנשיא שהיה משיח בדורו, ומדוע אם כן כשביקש לראות את משיח שלח אותו אליהו לשער רומי ולא לבית מדרשו של רבי.

והשד"ח אכן כתב שהמעשה דריב"ל היה לאחר אחרית ימיו של רבי, אך לעיל ראינו דברי אד"ש שלאחר רבי היה רב המשיח שבדור, ולפ"ז היה לאלהו לשלוח את ריב"ל לבית מדרשו של רב.

14) מדרש רבה בראשית פרשת וירא פרשה נו סימן ז. ילקוט שמעוני פרשת וירא רמז קא ד"ה "ויבן שם אברהם".

ואולי המענה על זה, שאכן כל סיפור זה לא היה ולא נברא אלא משל היה. משיח מעולם לא ישב בשער רומי אלא בציפורי (בדורו של רבי) ובבית רבינו שבבבל (בדורו של רב). משיח מעולם לא ישב ביני עניי, אלא בראש הסנהדרין בא"י ובראש הישיבות בבבל.

וכד דייקת בדברי אד"ש מה"מ בשיחה הנ"ל בקשר לסיפור זה, ניתן לראות כיצד מתרגם את המשל שבגמרא לנמשל פשוט, **"משיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות, ובמצב של גלות, שסובל תחלואי הגלות, ומצפה בקוצר רוח וכליון עיניים להתגלות מההעלם בזמן ומצב הגלות"**. ישיבת משיח בשער רומי היא משל על ישיבתו בתוך הגלות, ישיבתו בין העניים המצורעים כשהוא ג"כ מצורע מורה על שהוא סובל תחלואי הגלות יחד עם ישראל, וסדר חבישת פצעיו מורה על ציפייתו ותשוקתו לגאול את ישראל¹⁵.

ועד"ז נצטרך לומר בנוגע למעשה בתינוק הנולד ביום החורבן. שגם כאן תשאל השאלה, וכי אותו תינוק עלום שנשאה אותו הרוח אל הבלתי נודע, והפרט היחיד הידוע לנו אודותיו הוא שמו מנחם בן חזקיה, הוא היה נשיא ומלך בדורו?

וגם על זה יהיה המענה, שגם מעשה זה לא יתפרש כפשוטו אלא דרך משל וחידה. וכדבריו המפורשים של אד"ש מה"מ בנוגע לסיפור זה¹⁶ **"ומסתבר יותר לומר . . שאין הכוונה להיציאה לאויר העולם, שאז בפועל אינו מושיען של ישראל"**, אלא להתגלות (דוגמת לידה כפשוטה) **"דמושיען של ישראל"**, שכבר ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל ממש". היינו שמפרש סיפור זה שאינו אלא משל¹⁷, שכבר היה באותה העת אדם גדול מזרע דוד, וכאשר הגיע

לטוב כיון שגם הוא למעלה מסדר השתלשלות (קיסר למעליותא). ועד"ז יש לבאר פירש"י בסוגייתנו שמה שמשיח יושב בשער רומי, מורה על מקורו בדרגות שלמעלה מהשתלשלות משם יונקת רומי, "פנח גן עדן שכנגד אותה העיר". עיי"ש.

(16) דב"מ ואתחנן תנש"א ס"ח, הע' 93. (17) ובכמה מקומות בשיחות שלפני זה (לקו"ש חכ"ט דברים הע' 62, ובכ"מ, וגם בשיחה זו עצמה בשולי הגליון) מבאר סיפור זה כפשוטו, שאכן נולד תינוק הראוי לגאול את ישראל. ועל השאלה שבפנים שבשעת הלידה לכאורה אינו ראוי לגאול את ישראל מבאר שלעתידי לבוא

(15) ורש"י בסוגיא שם פירש ישיבתו של משיח בשער רומי שזהו ענין רוחני, "פתח גן עדן שכנגד אותה העיר". ומובן שאין הדברים סותרים ושבעים פנים לתורה, ורש"י מפרש מעשה זה בצורה רוחנית המורה על ישיבת נשמת משיח בגן עדן, ואד"ש מפרש מעשה זה בצורה גשמית המורה על המצאותו של משיח הגשמי יחד עם ישראל כאן למטה.

ואולי יש לקשר פירושו של רש"י עם המבואר בשיחת אחש"פ תשמ"ח בטעם שנקרא משיח בגמ' בשם קיסר, שם מלך רומי. ומבאר שיניקת האומות (קיסר רומי לגרועותא) היא שלא על פי סדר השתלשלות, וכחו של משיח להפוך אותם

רגע החורבן ויצאו ישראל לגלות קיבל את הכח ונעשה ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל¹⁸.

ועיקר הדברים, שבדברי חז"ל יש לחלק בין מימרות שאמרו ע"ד ההלכה, לבין סיפורים ואגדות שעיקרם באו למשל ולענינים נפלאים הרמוזים בהם. ולכן, כאשר רב העיד על רבינו הקדוש ודניאל איש חמודות שהיו משיח, זה יתפרש כפשוטו. וכאשר מסופר על המצורע עלום השם משער רומי, או על התינוק מבית לחם, יש לפרש זאת בדרך משל וחידה.

[ואף שהשד"ח בדבריו שהובאו לעיל אכן מפרש מאחז"ל אלו כפשוטם. אך כשאד"ש מה"מ מצטט את דבריו בקונ' 'בית רבינו שבבבל' **משמיט** שורות אלו. ודו"ק].

מלכות בזמן הגלות

והנה, לעיל הובאו דבריו הקדושים בנוגע למשיח שבכל דור, **"משיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות . . ועל פי דברי הרמב"ם "עמוד מלך מבית דוד", היינו שהוא כבר מלך"**.

ומכיון שמדבר כאן אודות משיח שבכל דור, מובן שהמלך שמדבר אודותיו אין הכוונה מלך במובן המלא של חירות אמיתית מעול האומות ושלטון מלא על כל ישראל, שכנ"ל זה יהיה רק בימות המשיח, כדברי הרמב"ם הנ"ל **"אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד . . שהמלכות תחזור לישראל"**. אלא ברור שכוונתו למלכות כפי שיכולה להיות בזמן הגלות. וכדברי

שנקרא בן דוד ובן ישי ואפי' בן פרצי (בפיוט לכה דודי), שאין הכוונה שהם אבותיו ממש, אלא שמתייחס אליהם והם מאבות אבותיו, ועד"ז כאן שנקרא בן חזקיה. ובית לחם יהודה המוזכרת באותו מדרש ג"כ זהו על שם מקומה של משפחת דוד בבית לחם, וע"ד שבלכה דודי נקרא משיח "בן ישי בית הלחמי".

ועי' בנצח ישראל למהר"ל פכ"ו (צוין בדב"מ ואתחנן שבפנים), שמבאר כל פרטי הסיפור עד"ז. אלא שהמהר"ל פירש את הסיפור באופן רוחני לגמרי, היינו שבדבריו לא משמע כלל שמדובר על אדם גשמי, ובדברי כ"ק אד"ש מה"מ משמע שכן מדבר על אדם הנמצא בעולם הזה הגשמי. וראה לקמן בפרק הבא עוד בענין זה.

יוכל תינוק שנולד לעשות כמה וכמה פעולות, שהרי משיח ענינו יחידה וביחידה אין כל הגבלות של זמן וכו'.

אך הביאור שבפנים הוא "מסתבר יותר לומר", ומתאים עם הנ"ל ש"מסתבר לומר שהוא הנשיא שבדור".

18) ועפ"ז יש לומר עוד, שכל פרטי הסיפור הם משל וחידה. לא דוקא ששמו של אותו משיח היה מנחם בן חזקיה (שהרי לא מצינו אחד מנשיאי ישראל באותה תקופה ובכל התקופות בשם זה), אלא זהו שם סמלי, שמנחם הוא שמו של משיח (סנהדרין שם), וחזקיה הוא אחד המיוחד ממלכי בית דוד ש"ביקש הקב"ה לעשות חזק' משיח". ולכן נקרא משיח 'בן חזקיה', ע"ד

המהרש"א הנ"ל על רבי יהודה הנשיא ושאר המוזכרים שם בסוגיה ש"היתה להם ממשלה גם בגלות". וכפי שלרב היתה ממשלה בגלות, וכפי שלרבותינו נשיאינו היתה ממשלה בגלות.

וכמבואר בשיחת כ"ף חשון תשמ"ג (בנוגע לאדמו"ר הרש"ב נ"ע), "הנשיא דנידון דידן הוא 'מלך' שסימנו וגדרו – ע"פ מ"ש במשנה 'איזהו נשיא זה מלך'. שאין על גביו אלא ה' אלקיו", ולא – להבדיל – בשר ודם המבטיח לו שכסף וזהב ירבה לו, כבוד, וחמישים איש רצים לפניו וכו', כפי שעשה אדניו . . . ענין המשיחה בנוגע לנשיאות (דוגמת מלוכה) בזמן הזה – אינה משיחה כפשוטה בשמן, אפילו לא בשמן אפרסמון, והראי' – שלא מצינו זאת לא אצל ריש גלותא בבבל, ולא אצל רבינו הקדוש . . . וענין המשיחה בנוגע לנשיאות בזמן הזה היא – הנהגת הנשיאות בפועל, וקבלתה ע"י העם".

[וראה ג"כ רמב"ן עקידה ושל"ה על הפסוק¹⁹ "לא יסור שבט מיהודה". . . עד כי יבא שילה", שיעקב אבינו מבטיח ליהודה מלכות נצחית עד ביאת משיח. דלכאורה קשה שהרי בזמן הגלות בטל מלך מבית דוד, וביארו כל הנ"ל שגם בזמן הגלות בכל דור ודור ישנם צאצאי בית דוד המנהיגים את ישראל וממשיכים את מלכות דוד הנצחית, ובהם מתקיימת ההבטחה "לא יסור שבט מיהודה".

וכדברי אדמו"ר הרש"ב הידועים²⁰ "מיר זיינען מזרע בית דוד [= אנו הננו מזרע בית דוד], ועלינו נאמר שלא יכבה נרו לעולם ועד"²¹.

ומתאים עם דברי הרמב"ם²² שענינו של משיח הוא להחזיר מלכות דוד לישנה. וע"פ הנ"ל נמצא שצאצאי בית דוד ממשיכים את נצחיות מלכותו גם בזמן הגלות, והם המשיח שבכל דור ודור, שממתין ומצפה בקוצר רוח וכליון עיניים לזמן בו יחזיר הוא את מלכות דוד לאיתנה לממשלה הראשונה²³.

ומלכתחילה נאמרו כדי לבאר ענינים בקשר לנשיאותם של אדמו"ר הרש"ב ואדמו"ר הרי"צ, הממשיכים נצחיות מלכות בית דוד בדורותינו. עיי"ש.

(22) הל' מלך המשיח פי"א ה"א. כמבואר בלקו"ש חח"י בלק (ב) ס"ט ואילך. הדרן על הרמב"ם תשמ"ו הע' 36.

(23) וראה לקמן בפרק הבא תוספת ביאור בענין זה של מלכות דוד בזמן הגלות, באופן פנימי יותר.

19) ויחי מט, י.

20) תורת שלום, שיחת י"ט כסלו תרע"ג.
21) ולהעיר עוד, שבלקו"ש ישנם כמה שיחות המבארות ענין מלכות בית דוד (חיי"ש חכ"ה, קרח חכ"ח, חיי"ש ח"ל). וכאשר מעיינים במקור שיחות אלו כפי שנאמרו ע"י כ"ק אד"ש מה"מ (בעת ההתוועדות, בהנחות הבלתי מוגהות), מגלים ששיחות אלו נאמרו בכ"ף חשון (יום הולדת אדמו"ר הרש"ב) וי"ב תמוז (יום הולדת אדמו"ר הרי"צ ויום גאולתו ממאסרו),

ויש עוד להאריך בזה, בביאור ההבדל בין נשיאי ישראל שענינם היה בעיקר לימוד תורה לישראל בגדר רב, ונשיאים שהיה להם ג"כ גדר של מלך, ואכ"מ²⁴].

יעמוד מלך - בכל דור.

עוד משמע מדבריו של כ"ק אד"ש מה"מ בשיחה בה פתחנו, שכך מפרש ג"כ דברי הרמב"ם "יעמוד מלך מבית דוד", שאין כוונת הרמב"ם למלך במשמעות אמיתית ומלאה, אלא מלך במשמעות של זמן הגלות.

ואכן במקום אחר אומר זאת במפורש²⁵, "יעמוד מלך: על כרחך צריך לומר שאין הכוונה על פי בית דין של ע' ונביא (הל' מלכים פ"א ה"ג), וע"ד ראיית הרמב"ם (כאן ה"ג) אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא אמר על בן כוזיבא המלך שהוא המלך המשיח, (ולא ה' שם נביא וכו') – כ"א ע"ד שכותב על בן כוזיבא המלך". ועד"ז במקום נוסף²⁶, "על כרחך צריך לומר שבתחילת העמידה אין לו דין מלך".

וכנראה כוונתו, שהיות והרמב"ם מדבר על תחילת התגלותו של משיח כשנמצאים עדיין בתוקף הגלות, כשאין סנהדרין ואין נביא, לכן כשאומר "יעמוד מלך" על כרחך שאין הכוונה למלך הממונה על פי כללי ההלכה ו"דין מלך", שהרי "אין מעמידין מלך בתחלה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד ועל פי נביא", אלא כוונת הרמב"ם למלך המנהיג בפועל את ישראל.

ומפורסם שהיחס של חסידים לנשיא בכל הענינים הנ"ל זהו יחס לא רק של תלמיד לרב אלא יחס של עם למלכו ואדונו. וכידוע שעד הבעש"ט נקראו גדולי ישראל בתואר 'מורנו' או 'רבינו', שאלו תארים הקשורים עם לימוד התורה. והבעש"ט והנשיאים שאחריו נקראים בפי כל השייכים אליהם 'אדוננו מורנו ורבינו', שהתואר אדון מורה על שעבוד וביטול של עם למלך, ועד כדי כך שהיה מי שקרא ליואב "אדוני יואב" בפניו של דוד ונענש על כך. ובתוספתא סנהדרין פ"ד אי' בנוגע לדיני מלך "וקוראים אותו אדונו ורבינו".

(25) לקו"ש ח"ח ע' 361.

(26) לקו"ש חכ"ג ע' 191, ומציין לשיחה דלעיל.

(24) ובנקודות קצרות עכ"פ, לבאר ההבדל בין מלך ורב:

רב ענינו לימוד תורה לישראל, ומלך ענינו ההתעסקות בפועל עם צרכי העם, לכל לראש הענינים הקשורים עם צרכיהם הרוחניים בקיום התומצ"צ, וגם בשאר עניניהם (ראה לקו"ש חכ"ג פנחס ב, ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים פ"ד בסופו. וראה ג"כ עד"ז בלקו"ש חל"ה פ' ויגש). הקשר בין תלמיד ורב הוא קשר שכלי בלבד, שלומד את תורתו, ובעם ומלך זהו קשר שכל מציאותו שהוא עבדו של המלך (לקו"ש ח"ח פ' קרח. וראה ל' הרמב"ם בהל' גזילה ואבידה פ"ה סמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו לעבדים"). ולמעלה מזה, שהמלך הוא "לב כל קהל ישראל", שחיות העם היא מהמלך (שיחת ב' ניסן תשמ"ח. מוגה).

וראיה לזה, שהרי הדוגמה של הרמב"ם לחזקת משיח הוא בן כוזיבא שרבי עקיבא אמר עליו שהוא מלך המשיח, ולא היה שם נביא שימנה אותו למלכות. ולכן צריך לומר שהמושג 'מלך' המוזכר כאן הוא לא מלך במשמעות ההלכתית, אלא מלך באופן מעשי, ע"ד מלכותו של בן כוזיבא בשעתו.

אלא שבשיחות הנ"ל הדוגמה למלך בזמן הגלות הוא בן כוזיבא, שאכן פרק עול הרומאים ותקופה מסוימת מלך על ישראל מבלי שיהיה עליו עול זרים. וכאן בשיחה דידן הדוגמה למלך הוא רבי יהודה הנשיא ועד"ז רב וכו' שכדברי המהרש"א הנ"ל **"היתה להם ממשלה גם בגלות"**, אך ברור שהממשלה שלהם היתה במובן מסויים פחות בתוקף ממלכותו של בן כוזיבא.

ולסיכום כל הנ"ל:

כיון שכאשר ישראל זוכים מיד הקב"ה ממהר לגאלם, לכן תמיד, מרגע החורבן, מכין הקב"ה איש מזרע דוד הראוי למלוכה, שיהיה מוכן לגאול אותם. וכך הוא בכל דור ודור. אותו צדיק הוא נשיא בדורו ויש לו ממשלה על ישראל, אך יחד עם זאת הוא מצטער אתם בצרת גלותם ומצפה בקוצר רוח וכליון עיניים לגאול אותם.

פרק ב

בחזקת שהוא משיח. משיח ודאי

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה.

. . ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי.

(הל' מלך המשיח לרמב"ם. פי"א הלכות א, ד)

הגדר של משיח הוא זה שהוא מחזיר "מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" (ולא שהוא בא לפעול ענין חדש), שבפועל מתבטא הדבר בזה ש"ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל" (ובמילא מגיעים למטרה והמכוון של ביאת המשיח) "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". שזה קשור עם קבוצת נדחי ישראל כאשר כל ישראל יושבים על אדמתם.

כלומר, כל הענינים החסרים בקיום תורה ומצוות מצד זה שחסר בשלימות כל ישראל ובית המקדש – שזהו כללות ענין הגלות – באים לשלימותם על ידי משיח. וזהו הענין שמשיח מחזיר "מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" – הוא מחזיר את שלימות הלכות ומצוות התורה.

. . ובמילא מובן שהבחינה והסימן על אמיתותו הם באם ענינו בעצמו הוא תורה וקיומה – "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות . . כפי תורה שבכתב ושבעל פה" והוא פועל את שלימות קיום

המצות אצל ישראל – "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמות ה' כו" (שילחום מלחמת ה' הוא גם פרט בהבאת שלימות קיום התורה כנ"ל, להסיר את ה"נוגש ומבטל" מצד האומות).

אלא שעל ידי כל זה יודעים רק ש"הרי זה בחזקת שהוא משיח", ואילו כאשר הוא מביא לשלימות קיום התורה ומצוות בפועל, "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" דוקא אז הרי זה "משיח בודאי". כיון שאז "חוזרין כל המשפטים... ככל מצותה האמורה בתורה" – השלימות בהלכות וקיום המצוות בפועל.

(לקוטי שיחות חח"י פ' בלק (ב))

בפרק הקודם דובר על מעמדו ומצבו של משיח בזמן הגלות כאשר משיח ממתין ומצפה לגאול את ישראל. וכעת נעסוק בדברי הרמב"ם בהלכות מלך המשיח²⁷ המובאים כאן, בהם הרמב"ם עוסק בעיקר בגאולה האמיתית ותהליך התגלותו של משיח לקראת הגאולה האמיתית.

דברי הרמב"ם נתבארו בצורה יסודית בשיחתו הידועה של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א שהובאה בזה, ולאורה נלך.

* * *

מהתבוננות ראשונה בדברי הרמב"ם נראה שאיננו מתייחס כלל לענין הנ"ל של משיח שבכל דור. ומדבר רק אודות הגדרות של 'חזקת משיח' ועד ל'משיח ודאי', שזהו ענין שונה לגמרי.

וכנראה הסיבה הפשוטה לזה, שהרי הרמב"ם הוא ספר "הלכות הלכות", והמצב של משיח שבכל דור אין לזה כל משמעות הלכתית מחייבת, ולכן אין לזה כל התייחסות בספר הרמב"ם. רק כאשר עומדים במצב של חזקת משיח, שאז כבר ישנה משמעות הלכתית לאותו משיח, לזה מקדיש הרמב"ם דברים בהלכות מלך המשיח. כדלקמן.

ביאור הדברים:

(27) כפי שנקראים בדפוס וינציאה רפד; שי.

כאשר הגמרא מדברת אודות משיח שבכל דור, הדוגמה לזה הוא רבי יהודה הנשיא. ואילו כשהרמב"ם מדבר על חזקת משיח הדוגמה שלו היא בן כוזיבא.

וההבדל שביניהם, כי המשיח שבכל דור הוא מנהיג ישראל **הראוי ומוכן** לגאול את ישראל **ומצפה וממתין** לכך בקוצר רוח וכליון עיניים, כרבי יהודה הנשיא בדורו, אך לפועל אינו עושה שום צעד מעשי לגאול את ישראל ואינו מבטיח לאף אחד שאכן הוא יביא גאולה בפועל. לעומת זאת בן כוזיבא לא הסתפק בציפיה והמתנה, אלא נקט **פעולות מעשיות** בכדי לשבור את שעבוד מלכיות מעל ישראל, לגרש את הרומאים מארץ הקודש על מנת לבנות חזרה את המקדש בירושלים ולכונן מחדש את שלטון התורה.

ולכן על רבי יהודה הנשיא אמרו **"אי מן חייא הוא"**, **"אם** משיח מאותן שחיין עכשיו", כיון שמלכתחילה היה זה רק בגדר אפשרות שיתכן שתתממש ויתכן גם שלא. כשם לריב"ל אמרו שמשיח בא **"היום, אם** בקולו תשמעו". אך על בן כוזיבא אמר רבי עקיבא **"דין הוא** מלכא משיחא", לא כתקוה אלא כקביעת עובדה. כיון שרבי עקיבא ראה את בן כוזיבא הולך ונלחם ברומאים ומכה אותם ומגרשם, הוא הסיק מזה שהוא רואה למול עיניו את הגאולה הולכת ומתרחשת **בפועל**, ולכן הכתיר את בן כוזיבא כמשיח האחרון.

אמנם לפועל התברר שלא היה זה בר כוכבא אלא בר כוזיבא, ותחת **"דרך** כוכב מיעקב" נחלו ישראל אכזבה ושב. אך אעפ"כ לומד הרמב"ם הוראה לדורות מהנהגתו הנכונה והראויה של רבי עקיבא, ופוסק שכאשר רואים אדם ההולך ופועל פעולות להבאת הגאולה בפועל ממש, צריך לדעת ש"הרי זה בחזקת שהוא משיח".

אלא שלאחר הכשלון של בן כוזיבא הרמב"ם מסתייג ומבהיר מראש שתתכן אפשרות של אכזבה נוספת. ולכן הוא מחלק בין **"חזקת משיח"** ל"משיח ודאי", ופוסק שיתכן מצב ש"אם לא הצליח עד כה או שנהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה" ואינו חזקת משיח. אך כל עוד שלא יוכח אחרת, מבחינת ההלכה הוא מוחזק למלך המשיח.

"חזקת" ו"ודאי" הם מושגים הלכתיים מוכרים בעלי משמעות דומה אך שונה. חזקה פירושה שאנו דנים את האדם על פי חזקתו, אך לא מופרכת האפשרות שהחזקה תתבטל. ולדוגמה הכלל ש"כל ישראל בחזקת כשרות" פוסק שכל אדם מישראל כשר לעדות, ולכן מחייבין ממון ומלקין והורגין על פי עדותו, אמנם לא מופרך שביום מן הימים נוכח שאותו אדם אינו כשר

ואינו ראוי לעדות, אך לבינתיים כל עוד לא הוכח אחרת אנו דנים אותו כאדם כשר. ואילו "ודאי" זהו מצב שברור מעל לכל ספק ולא אמור לחול בו שינוי.

ועד"ז בענייננו כל עוד ההלכה מגדירה את המשיח כ"חזקת משיח", מבחינת ההלכה הוא נידון כמשיח, אלא שלא מופרכת האפשרות שחזקה זו תתבטל בהמשך. אך בשלבים מתקדמים יותר של הגאולה מגדירה אותו ההלכה כ"משיח ודאי", לאחר שהוברר מעל לכל ספק שהוא הגואל המובטח ולא שייך בזה עוד שינויים²⁸.

ולכן, בתחילת הלכות מלך המשיח (פי"א ה"א) מגדיר הרמב"ם את הגאולה אותה יביא משיח לעם ישראל "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". וכביאורו של אד"ש מה"מ בשיחה שבראש הפרק, שבשורות אלו מתאר הרמב"ם מצב של שלימות התורה והמצוות שיפעל משיח, שזהו תפקידו ומטרתו, וזוהי תמציתה של הגאולה.

ובהמשך דבריו (ה"ד) מתאר הרמב"ם את הסדר בו יקרו הדברים, "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבועל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביבו בונה מקדש במקומו וקביץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי".

הגילוי. ולכן לא הגדיר אותו כ'חזקת משיח', אלא כ'מלכא משיחא' בפשטות.

ואחרי ר"ע מגיע הרמב"ם ומבאר שאע"ג שרואים משהו שעושה פעולות ממשיות להבאת הגאולה עדיין אין זה אומר שודאי שהוא יביא גאולה ולכן אי אפשר להגדירו כ'מלכא משיחא' אלא רק כ'חזקת משיח'.

וראה בספר 'יחי המלך' לגרש"ב וולפא אודות דברי הרמב"ם בסיום ה"ד אודות נבואת דניאל "ומן המשכילים יכשלו", ומבאר שם שכוונת הרמב"ם לבאר כשלון דרבי עקיבא בבן כוזיבא, שזהו כשלון של "המשכילים", "ולא העמידו הקב"ה אלא לנסות בו רבים". עיי"ש.

28) ובנוגע לר"ע ובן כוזיבא, מבאר אד"ש מה"מ שר"ע אמר "דין הוא מלכא משיחא" ולא רק "בחזקת משיח" (לקו"ש חכ"ז בחוקותי (ב) הע' 69*). וה' מי ששאל על זה שהרי בבן כוזיבא לא נתקיימו סימני משיח ודאי, והשיב ע"ז אד"ש מה"מ "דסבירא לי' לרבי עקיבא שזהו תחילת הגילוי שלו" (אג"ק חכ"ז ע' מו).

ובפשטות כוונתו לומר שאף שרבי עקיבא ראה את בן כוזיבא רק מתחיל בפעולות להביא גאולה, וטרם הביא גאולה בפועל. מכל מקום ה' בטוח רבי עקיבא שזהו זמן הגאולה ובן כוזיבא אכן ישלים פעולותיו ויביא הגאולה בפועל, והמלחמות שעשה באותו זמן הם רק "תחילת הגילוי שלו", ובקרוב יהיה המשך ושלימות

וכביאורו של אד"ש מה"מ באותה שיחה, שחזקת משיח הוא המלך **שפועל** ומשתדל להחזיר את ישראל למצב של תורה ומצוות, ואף שעדיין יש לו התנגדות מבית ומחוץ, כיון שעדיין ישראל אינם רוצים ללכת בדרך התורה והאומות לא נותנים לישראל לקיים תורה ומצוות, הנה משיח **"יכוף כל ישראל"** (למרות ועל אף רצונם של המנגדים שבפנים) **"וילחם מלחמות ה'"** (מול כל המנגדים מבחוץ, מאומות העולם).

ומשיח ודאי הוא המלך **שהצליח** להחזיר את ישראל והעולם כולו לדרך התורה, והוא הגשים **בפועל** את האפשרות לקיום מלא של תרי"ג מצוות, זהו מצב של גאולה אמיתית ושלימה בפועל ממש, שאז הוא משיח בודאי.

ועפ"ז מתחוויר עניין נוסף. שכאשר קוראים דברי הרמב"ם אודות **"יכוף כל ישראל"**, לכאורה אפשר להבין שכוונתו שהחזקת משיח בפועל יכפה את כל ישראל לילך בדרך התורה. אך על פי הנ"ל מובן שאי אפשר לפרש כן, שהרי כל ענינו של חזקת משיח הוא רק ההשתדלות לפעול את שלימות התורה, וההצלחה בזה זהו כבר מצב של משיח ודאי.

ובפשטות זהו כפל הלשון של הרמב"ם בדבריו אודות משיח ודאי "אם עשה והצליח ונצח כל האומות", שקאי על ב' הענינים שכתב לפני זה בנוגע לחזקת משיח **"יכוף כל ישראל"**. וילחם מלחמות ה'", ש"עשה והצליח" קאי על פעולתו ב"יכוף כל ישראל", ו"נצח כל האומות" קאי על פעולתו ב"ילחם מלחמות ה'".²⁹ הרי שההצלחה בכפיית ישראל היא כבר סימן של משיח ודאי.

ועל כרחק צריך לומר ש"יכוף כל ישראל" אין הכוונה שכבר כפה **בפועל** את כל ישראל, אלא שהוא **משתדל** לכוף את כל ישראל, היינו שהשתדלותו מקיפה ופונה לכל בני ישראל בכל מקום ומכל סוג. ולכן גם אם עדיין לא כל ישראל הולכים בדרך התורה, אין זה גורע מהדין של חזקת משיח שחל עליו. וכפי שיתבאר יותר לקמן.

והנמצא מכל הנ"ל: משיח שבכל דור זוהי אישיותו של משיח הקיימת תמיד, ההמשך הנצחי של שושלת דוד שלא בטל לעולם, ויש בו את כל מעלות המלכות וראוי לגאול את ישראל, ועל זה קאי הגמ' במסכת סנהדרין.

והצליח", היינו שנכשל בתפקיד של "יכוף כל ישראל", ו"נהרג" זהו ההיפך מ"נצח כל האומות", היינו שנכשל ב"ילחם מלחמות ה'".

29) ועד"ז בהמשך הענין, "אם לא הצליח עד כה או שנהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה". ש"לא הצליח" זהו ההיפך מ"עשה

אך הרמב"ם מדבר על המצב כאשר משיח מבצע פעולות לגאול את ישראל. ובפעולותיו גופא יש ב' שלבים כנ"ל, חזקת משיח הוא כאשר המשיח שבכל דור מתחיל לפעול פעולות לקראת הגאולה, ומשיח ודאי הוא כאשר החזקת משיח משלים פעולותיו בהצלחה ומביא גאולה בפועל.

משיח שבכל דור בדברי הרמב"ם

הנה, לעיל הובאו ג' כ דבריו של אד"ש מה"מ בשיחת ש"פ תזריע מצורע הנ"ל שמוכיח מדברי הרמב"ם הנ"ל "יעמוד מלך מבית דוד", שגם המשיח שבכל דור יש לו שייכות למלוכה.

ולכאורה אינו מובן (כנ"ל בתחילת הענין), שהרי בשיחה מדבר על מצב של משיח שבכל דור וע"ד רבי יהודה הנשיא, ואילו הרמב"ם מדבר על מצב של חזקת משיח, שזהו מצב שלא קיים בכל הדורות, אלא רק לקראת הגאולה האמיתית בפועל. ובפשטות כשהרמב"ם כותב "יעמוד מלך מבית דוד" כוונתו שאז בהגיע זמן הגאולה, אז יעמוד מלך מבית דוד, וזו תהיה תחילת התגלותו. וכיצד לומד מכך אד"ש על המשיח שבכל דור "שהוא כבר מלך".

ועל כרחק צריך לומר שאד"ש מה"מ לומד בדברי הרמב"ם שהמשפט "יעמוד מלך מבית דוד" אינו מתייחס דוקא לתקופה של חזקת משיח שאז נעמד מלך מבית דוד, אלא שמלך מבית דוד ישנו תמיד, ובהגיע זמן הגאולה נעמד אותו מלך ופועל פעולותיו.

ויש להסיף ביאור בזה, על פי הנתבאר בשיחה הידועה הנ"ל אודות גדרו ההלכתי של משיח, שמחלק את דברי הרמב"ם בהלכה זו, שדבריו אודות "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות" מגדירים את **אישיותו** של משיח עצמו, המעלות האישיות שצריכות להיות לו כדי להיות מתאים לתפקיד המשיח, ודבריו בהמשך אודות "יכוף כל ישראל" ואילך, מגדירים את **פעולותיו** של משיח.

ולעיל נתבאר ההבדל בין משיח שבכל דור לחזקת משיח, שהמשיח שבכל דור יש לו **אישיות** שלמה של משיח, היינו שיש בו כל המעלות המכשירות אותו לגאול את ישראל, אלא שהוא מחכה לזמן בו הוא יוכל להתחיל לעשות **פעולות** להבאת גאולה בפועל, שאז הוא מוגדר כחזקת משיח.

ונמצא, שאף שבאופן כללי בהלכה זו הרמב"ם בא לדבר רק אודות מצב של חזקת משיח, המצב בו משיח כבר פועל את פעולותיו לקראת הגאולה, אך דבריו אודות החזקת משיח כוללים בהכרח התייחסות גם לאישיותו של

משיח, "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות". ודברים אלו צריכים להיות נכונים גם לגבי המשיח שבכל דור, שצריך לענות לכל התנאים האלו, שהם המכשירים אותו לגאול את ישראל בבוא הזמן.

וראה עד"ז בשיחת ש"פ דברים תשמ"ח (בהע' 69) **"שמשיח ישנו בכל דור ודור, ולא עוד אלא שהוא כבר במצב שראוי לגאול תיכף ומיד את ישראל (הוגה בתורה ועוסק במצוות וכו'" – רמב"ם הל' מלכים ספי"א)**". וגם כאן מוכח, שאף שמדבר בשיחה אודות משיח שבכל דור, מצטט את דברי הרמב"ם שנאמרו בנוגע לחזקת משיח. ומטעם הנ"ל, ש"הוגה בתורה ועוסק במצוות" אינה פעולה של משיח, אלא תכונה באישיותו המכשירה אותו לגאול את ישראל, ועל כרחך שתכונה זו צריכה להיות גם במשיח שבכל דור הממתין ומצפה לגאול את ישראל בבא הזמן.

וכשם שתכונה הכרחית במשיח שיהיה הוגה בתורה, כך תכונה הכרחית בו שיהי' מלך ומנהיג בעל כח ההשפעה שהעם מתקבץ סביבו והולך לאור מנהיגותו, שתכונה זו היא המכשירה אותו לבצע את הפעולות של "יכוף כל ישראל" וכו'.

ולכן, גם מה שכותב הרמב"ם "מלך מבית דוד" מפרש אד"ש מה"מ כוונתו שמלכים מבית דוד ישנם תמיד לכל אורך הגלות, והם המשיח שבכל דור, אלא שבזמן הגאולה יעמוד אותו מלך ויצא לגאול את ישראל.

על פי כל זה, יש לבאר דיוק לשונו של הרמב"ם, שמדבר על י' אירועים ופעולות בהתגלות מלך המשיח: **"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי"**.

ויש לדקדק מדוע שינה הרמב"ם וכתב חלק מהלשונות (עשה, הצליח, נצח, בנה, קבץ) בלשון עבר, חלק (הוגה, עוסק) בלשון הווה, וחלק (יעמוד, יכוף, ילחם) בלשון עתיד.

והביאור בפשטות:

על פי המבואר בפנים, מחלק סימני משיח לג' ענינים. ענינו בעצמו של משיח – "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות". פעולותיו בכדי לפעול

שלימות קיום המצוות אצל ישראל – "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמת ה'". כאשר מביא שלימות קיום התורה והמצוות בפועל – "עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל".

ולכן, הסימנים הראשונים שאינם **פעולות** של משיח אלא **תיאור מהותו**, כתבם לא בלשון פעולה אלא בלשון תואר "הוגה בתורה ועוסק במצוות". הסימנים של חזקת משיח, היינו הסימנים העוסקים במלך המשיח כאשר הוא נמצא **באמצע** פעולותיו, עוד בזמן הגלות, כאשר בני ישראל אינם רוצים ללכת בדרך התורה וצריך לכופם לכך, ואומות העולם מפריעים לישראל מלעסוק בתומ"צ וצריך ללחום עמהם, כתבם הרמב"ם בלשון של **פעולה נמשכת** (שהיו"ד בראש התיבה מורה על התמדת הפעולה, כמו "ככה יעשה איוב תמיד כל הימים", שה"עשה" אינו לשון עתיד אלא לשון הווה נמשך), כיון שהוא עדיין באמצע המלחמה. ואילו הסימנים של משיח ודאי, שזהו רק כאשר משיח כבר **סיים והשלים** פעולותיו בהצלחה, כתבם הרמב"ם בלשון עבר. כיון שמשיח עומד כבר לאחר ההצלחה בפעולותיו, ואחר הנצחון במלחמה, ואחר בניית המקדש וקיבוץ הנדחים.

ואת כללות הענין פתח ב"עמוד מלך" – בלשון עתיד. כיון שכללות הענין דביאת משיח ביחס לזמנו של הרמב"ם הוא בלשון עתיד.

יום שבן דוד בא - יום נצחונו

נחזור ונתבונן בדברי הרמב"ם הנ"ל אודות סדר התגלותו של משיח:

הרמב"ם בדבריו מתאר את התגלותו של משיח כסדרת מאורעות המשתלשלים זה מזה, בתחילה ילחם מלחמות ה', ואח"כ המלחמה תביא הנצחון, ורק לאחר הנצחון יתאפשר לבנות המקדש ולקבץ הגלויות ובדרך הטבע לאו דוקא שמאורעות אלו יקרו ברגע כמימרא או עכ"פ ביום אחד, אלא יתכן שזה יקח תקופה ארוכה יותר מזה, אא"כ תהיה גאולה באופן של "זכו אחישנה".

ועתה צריך לברר מאיזה שלב נקראים ימים אלו 'ימות המשיח'.

וברור מראש שימות המשיח במילואם היינו מצב של שלימות התורה והמצוות במילואם, היינו המצב שלאחר בנין המקדש וקיבוץ נדחי ישראל שרק אז מתאפשר קיום התרי"ג מצוות במילואם, כמבואר בשיחה הנ"ל אודות גדרו של משיח.

אמנם הרמב"ם עצמו כותב בפרק שלאחרי זה "אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד". ומקורו מדברי שמואל במס' ברכות לד, ובמס' שבת סג ע"א.

ולכאורה אינו מובן³⁰, והרי הרמב"ם עצמו פסק לפני כן שבימות המשיח יהיה בית המקדש וקיבוץ גלויות ויתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, ואם כן יש כמה וכמה הבדלים עיקריים בין עולם הזה לימות המשיח מעבר לענין של שעבוד מלכיות, ועד לשינוי הכי גדול והכי פלאי של "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד". שזה ודאי אינו נכלל בהגדרה של "שעבוד מלכיות בלבד". ומדוע כותב ש"אין בין עוה"ז לימיה"מ אלא שעבוד מלכיות בלבד".

אך ע"פ ביאוריו של אד"ש מה"מ ברמב"ם מובן היטב. שאין כוונת הרמב"ם לתאר את ההבדלים בפועל בין עולם הזה לימות המשיח, שזה כבר כתב לפני כן כל הפעולות דמשיח והשינויים הגדולים שיעשה בעולם. אלא כוונתו לבאר את סיבת ההבדל בין עולם הזה לימות המשיח, מה יוצר את כל השינויים הגדולים.

שהסיבה היחידה שהיום אין לנו בית המקדש וקיבוץ גלויות היא מפני שאנו תחת עול מלכות זרה, והסיבה היחידה שאז בימות המשיח יהיה ביהמ"ק וקב"ג ותיקון העולם וכו' היא מפני שאז מלכות בית דוד תשלוט עלינו ועל כל האומות.

[ובא בהמשך לדבריו לפני זה בתחילת פי"ב, שכאשר אנו שומעים אודות מצב העולם בימות המשיח, יתכן שתעלה על דעתנו סברה שלצורך זה צריך שטבע העולם ישתנה, ורק אז יתאפשר אותו מצב נעלה. וזה בא לשלול ולבאר שאין צריך לזה שינוי הטבע, אלא רק הענין של ביטול שעבוד מלכיות. עיי"ש].

ומובן מזה, שהבדל גדול יש בין הפעולות של חזקת משיח והפעולות של משיח ודאי. שבפעולות של חזקת משיח, זה שמשיח מצדו כופה את ישראל לילך בדרך התורה, אין זה מחייב שהוא אכן יצליח בכך, כשם שזה שהוא נלחם באומות אין זה מחייב שהוא אכן ינצח. ואילו בפעולות של משיח ודאי, הרי עם נצחונו של משיח מתחזקת הוודאות שתיכף יהיה ההמשך של "בנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל", שהרי אין כל מונע ומעכב לכך.

שאיין זה ההבדל היחיד שבין עולם הזה לימות המשיח. ועל פי הביאור שבפנים יש לומר שזוהי ג"כ כוונת התוס' בתירוצם. ודו"ק.

30) כקושיית התוס' במס' ברכות "שלעתיד לבוא יהיה בית המקדש וירושלים והכל בנוי". ושם תירצו "שהאי אין בין לאו דוקא", כלומר

ונמצא, שאף ששלימות התורה ומצוות ב**פועל** היא דוקא לאחר ב"המ"ק וקב"ג, אך **המצב המאפשר** את קיום התומ"צ הוא מיד עם הנצחון על האומות³¹.

ולכן כאשר הגמרא בעירובין³² דנה בדין דהאומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא, מפרש אד"ש מה"מ³³ שהכוונה ב"יום שבן דוד בא" היינו ליום נצחוננו, וכהמשך הגמרא ד"כיון דאתי הכל עבדים הם לישראל". שהיום בו משיח מנצח את האומות נקרא יום ביאתו, לפי שאז עיקר ביאת המשיח³⁴.

תחילת ימות המשיח

אמנם מצינו בלשון הרמב"ם בהמשך דבריו "יראה מפשוטן של דברי הנביאים שבתחילת ימות המשיח קודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם . . ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו".

הנה מצינו לשון 'תחילת ימות המשיח', ולשון זה קאי בפשטות על התקופה של חזקת משיח בעוד הגלות בתוקפה ומשיח עדיין צריך ללחום מלחמות ה', שהרי מדובר על התקופה שקודם מלחמת גוג ומגוג, לפני שלימות הגאולה כאשר "לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה"³⁵.

שלא כדאורה יש לומר, שכשם שגם אחר בנין בית המקדש יש עדיין ריבוי מצוות הקרבנות שטרם קיימום בפועל, אך היות שברגע שנבנה המקדש **אפשר** לקיימם, לכן גם אם טרם קיימום בפועל הרי זה נקרא מצב של שלימות התורה והמצוות. כך גם ברגע הנצחון על האומות **אפשר** לבנות המקדש, וגם אם טרם נבנה בפועל הרי זה נקרא מצב של שלימות התורה והמצוות.

אלא שיש לחלק ולומר שההבדל בין המצב בו המקדש בנוי או חרב אינו רק הבדל טכני של מחוסר מעשה בעלמא, אלא יותר מזה. וצ"ע.

(32) מג. ב.

(33) אג"ק ח"ב רל"ב.

(34) ועפ"ז אפשר לבאר דבריו בדב"מ ש"פ דברים תנש"א, שאומר "שמשיח צדקנו . . כמשיח ודאי (ע"ז) ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" נכנס כעת ממש לבית הכנסת . . והוא מוליך את כל בני ישראל בתוך כלל ישראל לארץ הקודש". והקשו

לכאורה דבריו סתרי אהדדי, שאם נכנס כעת לבית הכנסת להולכנו לארצנו, איך אפשר לומר שהוא כבר משיח ודאי שכבר קיבץ נדחי ישראל.

וע"פ הנ"ל מובנת כוונתו, שאף שמשיח ודאי **בפועל** זהו אכן רק לאחר הקיבוץ נדחים בפועל, אך **מצב** של משיח ודאי זהו מיד עם נצחוננו על האומות. ובמילא כשנכנס לבית הכנסת זה ואומר שהגלות בוטלה ונוצחה וכעת ממש הולכים לארץ הקודש, ה"ז כבר **מצב** של משיח ודאי.

ובסגנון אחר. כאשר מקבץ הנדחים אגלאי מלתא למפרע שמעת הנצחון הרי הוא משיח ודאי. ודו"ק.

(35) כך משמע בהדרן על הרמב"ם תשמ"ז, שדן בדברי הרמב"ם בהלכה זו ומבארם באופן זה. וצריך עיון בשיחת אה"ש תשמ"ג שמשמע מדבריו שם ש"תחילת ימות המשיח" שברמב"ם היינו לאחר ביאת משיח. ע"ש.

ובפשטות הסיבה שתקופה זו נקראת 'תחילת ימות המשיח', על שם שמשיח כבר נמצא ופועל פעולותיו, ואף שעדיין זוהי גלות עם כל משמעויותיה.

וכך משמע ג"כ בדב"מ חיי"ש תשנ"ב שמפרש הלשון 'להביא לימות המשיח' **"ימות המשיח לשון רבים, לא רק כאשר המשיח הוא בחזקת משיח, אלא גם כאשר הוא משיח ודאי"**. היינו שגם התקופה של חזקת משיח נקראת בשם ימות המשיח.

ויש לקשר זה עם הגמ' במגילה (יז א) "בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא", ואמרו על זה "מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא". וע"פ הנ"ל יש לבאר שמלחמות קאי על המלחמות ה' של משיח, שהם אתחלתא דגאולה. כיון שנצחון המלחמה הוא גאולה, והמלחמה עצמה היא אתחלתא דגאולה, כנ"ל.

[ויש להבהיר בענין זה. דהנה המושג התחלה יכול להתפרש בב' משמעויות, התחלה כמותית והתחלה איכותית³⁶.

ולדוגמה, יום ראשון דחנוכה הרי הוא התחלת ימי חנוכה. ופשוט שיום ראשון דחנוכה הוא באותו 'איכות' של כל שאר ימי חנוכה, עם אותם דינים ואותה קדושה וכו', ונקרא התחלה רק על שם זה שהוא הראשון מתוך השמונה. וזוהי התחלה כמותית. ולאידך, דג שמשעה שהוציאו אותו מהמים הרי הוא מתחיל להתייבש ולמות, ופשוט שברגעים הראשונים של ההתייבשות עדיין אינו מת בפועל, אעפ"כ נקרא זה התחלת המיתה, והתחלה זו נקראת התחלה איכותית, שאין זה אותה איכות של מיתה כמו בסיום הענין.

ובעניננו כשמדברים על 'תחלת ימות המשיח' ו'אתחלתא דגאולה', ברור שאין זו התחלה כמותית אלא התחלה איכותית בלבד, שעדיין אין זו אותה איכות של ימות המשיח והגאולה לאמיתתם, אלא רק הכנה ומעין לשלימות ימות המשיח והגאולה. ופשוט.

והנפקא מינה הגדולה, שכאשר אומרים ענין מסויים בנוגע לימות המשיח (וע"ד שנפסקה ההלכה ש"כל הצומות האלה עתידים להבטל לימות המשיח"). הרי אם ה' מדובר בהתחלה כמותית, הדברים היו מכוונים גם לגבי אותה התחלה, שגם היא בכלל ימות המשיח לכל דבר (וע"ד יום ראשון דחנוכה שהוא התחלת חנוכה, וכל דיני חנוכה חלים בו). אך כאשר מדובר בהתחלה איכותית

(36) כפי שמגדיר זאת בהדרן על הש"ס תשמ"ח (סי"ד).

בלבד, פשוט שאי אפשר לומר שדיני ימות המשיח חלים על תקופה זו (וע"ד גוסס, שאף שרוב גוססין למיתה, היינו שהחל כבר תהליך המוות, מכל מקום הרי הוא כחי לכל דבריו)].

אך מ"מ מובן שעיקר ושלימות שם 'ימות המשיח' הוא כנ"ל לאחר יום נצחונו כשבטל שעבוד מלכיות, ובפרטיות לאחר שבנה המקדש וקיבץ נדחי ישראל. והם 'ימות המשיח' סתם האמורים בכל מקום. אלא שגם הזמן שלפני זה יש בו כבר ענינים של משיח, ואפשר לקרוא לו גם כן 'ימות המשיח' שבאופן כללי גם הוא נכלל והוי חלק מתקופת ימות המשיח³⁷.

בכלי זין". ובפשטות כוונתו לתקופה של "ילחם מלחמות ה'" שגם היא בכלל וחלק מימות המשיח, "תחילת זמן הגאולה".

37) ועד"ז יובנו ג"כ דבריו במאמר ד"ה 'הללוי' שירו להוי' במלוקט ח"א (ע' תפו), שמבאר ענין ב' התקופות שיהי' בימות המשיח, ומסיים "הנה בתחילת זמן הגאולה יהיה צורך

פרק ג

חזקת משיח בדורנו

"ויהי רצון . . . שלאחר שישנו כבר ה"מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו . . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה'" – שאז "בחזקת שהוא משיח" – שכבר יהיה מיד "משיח בודאי", על ידי זה ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד".

(דבר מלכות ש"פ שמות תשנ"ב בסיומו)

מדבריו המובאים כאן ברור, שעל חזקת משיח מדבר בלשון עבר, "ישנו כבר", ועל משיח ודאי מדבר בלשון עתיד "שכבר יהיה מיד", ומובן שאנו אווזים כעת בתקופה שבין חזקת משיח למשיח ודאי.

וזוהו חידוש גדול, כנתבאר לעיל ההבדל הגדול בין המצב של משיח שבכל דור למצב של חזקת משיח. ובשיחת ש"פ תזריע מצורע שהובאה בתחילת דברינו אמר על רבותינו נשיאינו שהם בחי' משיח שבדור, וכאן אומר שכעת אנו נמצאים במצב ש"ישנו כבר . . . בחזקת שהוא משיח".

ויחד עם החידוש שבזה, הרי זה פשוט בתכלית. כנ"ל שחזקת משיח הוא כאשר רואים מלך המנהיג את ישראל לקראת גאולה בפועל, כפי שרבי עקיבא ראה בבן כוזיבא, ולכן מיד הסיק "דין הוא מלכא משיחא".

ועד"ז בדורנו, כאשר אנו רואים את נשיא דורנו שהעיד על עצמו ש"מיום הלכי לחדר ועוד קודם לכן התחיל להתרקם בדמויני ציור הגאולה העתידה"³⁸, ומיום עלותו לנשיאות החל בהגשמת ציור זה, והצהיר שתפקיד דורנו הוא להביא גאולה בפועל, וכדבריו הקדושים מאותו יום "זה תובעים מכל אחד ואחת מאתנו דור השביעי . . . לגמור המשכת השכינה, ולא רק שכינה כי אם

(38) אג"ק ח' יב ע' תיד (י"א ניסן תשט"ז).

עיקר שכינה, ובתחתונים דוקא³⁹. והתווה את הדרך לכך על ידי התעסקות בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות, ולאורך כל שנות נשיאותו מתעסק בפועל עם ענינים אלו, "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", הרי מיד אנו מסיקים "דין הוא מלכא משיחא" – "הרי זה בחזקת שהוא משיח".

אמנם ברור שדרכי הפעולה של בן כוזיבא ואד"ש מה"מ הם שונות, אך ההבדל הוא רק בסגנון הפעולה, אך תוכנם של פעולותיהם הם שוות.

בזמנו של בן כוזיבא המעכב העיקרי להגיע למצב של שלימות התורה ומצוות היה עול מלכות רומי, לכן עיקר מאמציו היו להלחם במלכות רומי ולגרשה מעלינו, "לחם מלחמות ה'". ואילו בזמנו המעכב העיקרי הוא לא כל כך חיצוני אלא פנימי, ולכן עיקר מאמציו של אד"ש מה"מ – הידועים לנו – התמקדו בהשבת כל ישראל לדרך התורה והמצווה, "יכוף כל ישראל לילך בה", על ידי השלוחים שיחיו בכל מקום [וראה לקמן בנוגע למלחמות ה' של נשיא דורנו].

ועד"ז שאר פעולותיו העיקריות של אד"ש מה"מ במשך שנות נשיאותו, מהוות הכנה ויתירה מזה, יצירת מצב, של גאולה אמיתית ושלימה. הכנת העולם למצב של "מלאה הארץ דעה את ה'", על ידי הפצת לימוד החסידות בכל מקום, הכנת העולם למצב של "ויתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד" על ידי הפצת שבע מצוות בני נח ורגע של שתיקה, וכו' וכו'. שכל זה הרי ענינו של החזקת משיח, המשיח שעוד בזמן הגלות פועל פעולות כדי ליצור מצב של גאולה בפועל.

ויש להוסיף ולפרט סימני חזקת משיח שבנשיא דורנו, בעיקרי הדברים על כל פנים:

"יעמוד מלך" – נתבאר לעיל באריכות ענין מלכות בזמן הגלות על ידי נשיאי ישראל שבכל דור, המתבטאת ב"הנהגת הנשיאות בפועל וקבלתה על ידי העם". ובנוגע לנשיא דורנו, הרי זה התחיל מאור לי"א שבט תשי"א, כאשר אמר המאמר 'באתי לגני' וקיבל על עצמו הנהגת העם⁴⁰.

ובזה יובנו דבריו בדב"מ ש"פ וארא תשנ"ב, שמבאר אודות ג' התקופות של לפני מתן תורה בזמן האבות, מתן תורה, וימות המשיח. ומבאר עוד שהתקופה

שהימים דיו"ד-י"א שבט קשורים עם הענין דמינוי מלך. עיי"ש.

39 ד"ה באתי לגני תשי"א, סוס"ג.

40 וראה ג"כ דב"מ בשלח הע' 137, שמרמז

שלפני נשיאותו של אדמו"ר הרי"צ ה"ז ע"ד תקופת האבות, תקופת נשיאותו של אדמו"ר הרי"צ ה"ז ע"ד מתן תורה, "ותקופה שלישית, המשך הנשיאות לאחר הסתלקותו (מיום עשתי עשר לחודש עשתי עשר דשנת עשתי עשר תשי"א) . . ימות המשיח"⁴¹.

וע"פ הנ"ל מובן, שנתבאר באריכות שגם הזמן של חזקת משיח, אפי' הזמן ש"קודם מלחמת גוג ומגוג" נקרא 'תחילת ימות המשיח'. שכל הזמן שמשיח נמצא עם ישראל ופועל פעולותיו ה"ז דרך והתחלה לימות המשיח בשלימותם. ונמצא שבי"א שבט תשי"א שאז עמד מלך מבית דוד והחל בפעולותיו בכפיית כל ישראל (כדלקמן), בו ביום ה"ז 'התחלת ימות המשיח'.

ויתכן שבשעתו אז לפני שהתברר לאן יגיעו הדברים לא הי' אפשר להגדיר זאת כ'תחילת ימות המשיח'. אך בשנת תשנ"ב לאחר שכבר נראו כל הפעולות וכו', וכן"ל שכבר לפני כן (ש"פ שמות) אמר ש"ישנו כבר . . הבחזקת שהוא משיח", אגלאי מלתא למפרע שמי"א שבט תשי"א החלו ימות המשיח.

"מלך מבית דוד" – וכפי שהעיד כ"ק אד"ש מה"מ אודות אביו הגאון ר' לוי יצחק ע"ה⁴² "ידוע שהייחוס של אדמו"ר בעל ההילולא הוא מזרע דוד כידוע שהוא דור השביעי מאדמו"ר הזקן, שהינו דור השביעי מהמהר"ל מפראג, והמהר"ל ייחוסו מזרע דוד".

וכמפורט בהקדמה לספר 'היום יום'. הגאון מרנא ורנא יהודה ליואי זצ"ל – מהר"ל מפראג – מגזע הגאונים המיוחסים לדוד בן ישי (א) בנו הר' בצלאל. (ב) בנו הר' שמואל. (ג) בנו הר' יהודה ליב. (ד) בנו הר' משה. (ה) בנו הר' שניאור זלמן. (ו) בנו הר' ברוך. (ז) בנו הוד כ"ק אדמו"ר הר' שניאור זלמן.

וכנ"ל דברי אדמו"ר הרשב"ב נ"ע "אנו הננו מזרע דוד, ועלינו נאמר שלא יכבה נרו לעולם ועד"⁴³.

המשיח' לגרש"ב וולפא) בענין הייחוס לבית דוד דרך נקבות. ורא' מרבי יהודה הנשיא שהיה מנוקבתא דבית דוד ואמרו עליו שהוא משיח.

ואף שיש מייחסים דרך אביו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, ר' שלום שכנא אלטשולר המיוחס לבעל המצודות ולמעלה בקודש ויש אומרים עד בית דוד (ראה 'יחי המלך המשיח'), מ"מ כ"ק אד"ש מה"מ בשיחותיו מזכיר תמיד רק הייחוס דרך המהר"ל. כבפנים.

41) עיי"ש בשיחה שעל ב' הענינים הראשונים מסיים שזהו "ע"ד תקופת האבות", ו"ע"ד מתן תורה", אך בענין השלישי אינו אומר "על דרך" אלא "ימות המשיח" בפשטות.

42) שיחת כ"ף מנחם-אב תשמ"ט. מוגה.

43) ואף שהייחוס דרבותינו נשיאינו מהצמח צדק ואילך לאדמו"ר הזקן הוא דרך בתו הרבנית דבורה לאה אם הצמח צדק, כבר שקו"ט בזה בכמה מקומות (בעיקר בספר 'יחי המלך

"הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה" – והמפורסמות אין צריכות ראייה.

"ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" – כידוע שזוהי המטרה אותה הציב ביום עלותו לנשיאות במאמרו הראשון, "וזה תובעים מכל אחד מאתנו שידעו אז מ'געפינט זיך אין [= שנמצאים ב] דור השביעי, שכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון . . . ודוגמת הנהגת אברהם אבינו שהוא – געקומען אין אזעלכע ערטער וואס מ'האט דארטן ניט געוואוסט פון ג'טליכקייט, ניט געוואוסט פון אידישקייט און געוואוסט אפי' פון אלף בית און זייענדיק דארטן האט מען זיך אפגילייגט אן א זייט . . . דארפסטו זעהן אז יענער זאל ניט נאר וויסן נאר אויך אויסרופען. הגם אז ביז איצט האט יענער ניט געוואוסט פון גארניט, אבער איצט דארפסטו זעהן אז ער זאל שרייען א-ל עולם [= הגיע לכאלה מקומות, ששם לא ידעו מאלקות, לא ידעו מיהדות ולא ידעו אפי' מאלף בית, ובהיותו שם הוא הניח עצמו על הצד . . . הנך צריך לראות שהאחר לא רק ידע אלא שגם יכריז, הגם שעד כעת האחר לא ידע מכלום, אבל כעת הנך צריך לראות שהוא יצעק א-ל עולם]".

וזאת עבודתו במשך כל השנים, בהפצת התורה והיהדות בעשרת המבצעים באלפי השלוחים ובתי חב"ד וכו' וכו'. ובהדגשה "כל ישראל", היינו בכל מקום בעולם, וכל שבט ועדה בישראל, וכל גיל מילדי צבאות ה' ועד תפארת זקנים, אנשים ונשים, ובכל מעמד ומצב בשמירת התורה והמצוות, ועד לאלו שרחוקים ומנגדים לעניני תורה ומצוות. כמפורסם כל זה.

"ילחם מלחמות ה'" – ובשיחת ש"פ חיי-שרה תשנ"ב אומר "ורואים בפועל איך שנפעל ה' וילחום מלחמת ה'" וינצח בכמה וכמה ענינים – ודוקא מתוך מלחמה של שלום".

ויש לומר כוונתו. כפי שמבאר באותה שיחה אודות גדרו של משיח, "שילחום מלחמות ה' הוא גם פרט בההבאה לשלימות קיום התורה כנ"ל, להסיר את ה"נוגש ומבטל" מצד האומות".

ובדורנו הדברים אמורים כלפי ברית המועצות של רוסיה שחרתה על דגלה מלחמה באמונה בבורא עולם ומנהיגו והצירה לישראל לקיים תורה ומצוות, והיא הייתה נוגש ומבטל למליוני יהודים במשך עשרות שנים. והתפרקותה הפתאומית בשנת תש"נ היא נצחון של מלך המשיח על הנוגש ומבטל.

וכפי שכותב כ"ק אד"ש בשיחת פרשת משפטים תשנ"ב אודות פעולותיו של נשיא דורנו בתיקון העולם והכנתו לגאולה, ומסיים הענין "ובתקופה האחרונה הגיעה פעולה זו לשיא – בפריצת גבולותיה של המדינה ההיא שבשעתה חרתה על דגלה והכריזה מלחמה בהפצת התורה והיהדות ועד למלחמה באמונה בבורא עולם ומנהיגו (כולל גם המאסר דכבוד־קדושת מורי־יחמי אדמו"ר נשיא דורנו, ולאחרי זה וכתוצאה מזה יציאתו מגבולות המדינה ההיא), ואף על פי כן, נמשכה גם שם הפעילות דשלוחי נשיא דורנו בהפצת התורה והיהדות בחשאי ובמסירות נפש ממש, עד לתקופה האחרונה שנתבטלה גזירת המלכות ונתאפשר המשך הפעילות דהפצת התורה והיהדות ביתר שאת וביתר עוז, בגלוי ובפירסום, ועד לנפילתו של המשטר הקודם, והקמתו של משטר חדש שהכריז לצדק וליושר ולשלום, על יסוד האמונה בבורא העולם ומנהיגו... שכל זה בא כתוצאה מהפעולות דהפצת תורה ויהדות, צדק ויושר, בכל העולם, שנעשו ונעשים על ידי נשיא דורנו, משיח שבדור".

ואף שמלשון הרמב"ם "ילחם מלחמות ה'" משמע לכאורה שתהי' מלחמה טבעית על ידי אנשי צבא וכלי נשק וכו', אך כנ"ל כשאד"ש מה"מ מדבר על נצחונותיו של משיח מדגיש "ודוקא מתוך מלחמה של שלום", היינו מלחמה שאין בה שפיכות דמים, אלא שמתנהלת בצורה רוחנית בלבד.

ומתאים לביאוריו של אד"ש מה"מ בכמה מקומות⁴⁴, שהרמב"ם בהלכותיו מתאר את הגאולה באופן הטבעי ביותר, כיון שזה המינימום המוכרח על פי הלכה. אך אין כוונתו לשלול האפשרות שהגאולה בפועל תבוא באופן פלאי יותר. וכדברי הגמ' בסנהדרין שיתכנו כמה אופני גאולה. ועד"ז בנוגע למלחמות של משיח, אין הוא שולל אפשרות שהמלחמה תהי' באופן על טבעי.

וכדבריו המפורשים⁴⁵ "שהקב"ה – ע"י משיח צדקנו – כובש את כל השטחים השייכים לארץ ישראל, שלא ע"י מלחמה גשמית (מכיוון שיוצאים ידי חובה ע"י "מלחמת ה'" ברוחניות – קיום התומ"צ), כי אם בחסד וברחמים".

וידוע ג"כ המעשה שצורך היהודים סטאלין מת בזמן בו הכריז אד"ש מה"מ 'הוא רע' בפורים תשי"ג⁴⁶. וע"ד דברי הנביא אודות משיח "והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע". והרי זה ג"כ דרך מלחמתו של משיח, אלא

44) ראה פתח דבר למאמר ד"ה "על כן קראו לימים האלה פורים" (מלוקט ה') שנאמר באותה התועדות.

44) לקו"ש חכ"ז בחוקותי, ובכמה מקומות.
45) התועדות תשמ"ג ח"ג ע' 1431.

שבמהפיכה דתש"נ החידוש והפלא גדול עוד יותר, שהמלחמה היא מלחמה של שלום, היינו ללא שפיכות דמים כלל⁴⁷.

מעין משיח ודאי

והנה לעיל נתבאר שמשיח ודאי הוא המשיח שפעל וסיים בהצלחה את פעולותיו והביא גאולה בפועל. היינו שמשיח ודאי שייך למצב של גאולה אמיתית ושלימה בפועל ממש.

מכל מקום, יש להעיר על ענינים מסויימים מעין זה, מעין הענין דמשיח ודאי.

דבפשטות, כשם שחזקת משיח אינו נעשה ביום אחד, כך גם משיח ודאי אינו נעשה ביום אחד. שהרי אם משיח ודאי הוא ההצלחה בפעולותיו של החזקת משיח, כשם שהפעולות של חזקת משיח הולכות ומתרבות, כך בו זמנית ההצלחה של משיח ודאי הולכת ומתרבה. ואמנם התואר האמיתי של משיח ודאי הוא כאשר ההצלחה היא מלאה ומוחלטת, אך אעפ"כ ההצלחות שמתחילות עוד בזמן החזקת משיח, בונות ומביאות את ההצלחה הגדולה בגאולה השלימה.

ומובן, שכאשר ישנו יכוף כל ישראל בכל התוקף בזמן הגלות, הרי עוד בזמן הגלות משיח כבר מתחיל לראות הצלחה בזה. וכפי שאכן רואים את ההצלחה הגדולה של שלוחי כ"ק אד"ש בכל מקום.

ונמצא, שבכל פעם שאנו כשלוחי כ"ק אד"ש מה"מ מציעים ליהודי שיניח תפילין ומשתדלים שיתרצה ויסכים, הרי בזה ה'חזקת משיח' וה'יכוף כל ישראל' של נשיא דורנו נהי' יותר מקיף ואמיתי. ובכל פעם שאותו יהודי אכן מניח תפילין בפועל כתוצאה מההשתדלות, הרי בזה ה'עשה והצליח' של נשיא דורנו נהיה יותר ויותר מציאותי.

וכך גם בנוגע למלחמות ה' ונצחונם, הובאו לעיל דברי אד"ש מה"מ ש"בכמה וכמה ענינים כבר מנצח". כי כשם שההצלחה ב"יכוף כל ישראל" אינה באה ברגע אחד, כך גם הנצחון במלחמות ה' אינו בא ברגע אחד. ויתכן שכבר

והמלחמות הנ"ל הופנו במידה רבה כנגד המנגד שבתוך ישראל, ויתכן שזהו בכלל "יכוף כל ישראל".

47) ויש מקומות שמבארים מלחמות ה' אודות שלימות הארץ ומיהו יהודי. אך צ"ע, כיון שמלחמות ה' הם כלפי הנוגש ומבטל מבחוץ,

בזמן של 'חזקת משיח', בתוך זמן המלחמות, יהי' כבר כמה נצחונות. ואמנם משיח ודאי הוא רק כאשר "נצח כל האומות שסביביו", אך ברור שנצחון על כל האומות מתחיל בנצחון על חלק מהאומות.

ויש להוסיף עוד בנוגע לפעולות שלאח"ז, של בנין המקדש וקיבוץ גלויות, שמדברי הרמב"ם מובן שהם אינם מוכרחים להתחיל בזמן של חזקת משיח, אלא יתכן וזה יהיה רק לאחר הנצחון על כל האומות. ומכל מקום, בדברי אד"ש מה"מ רואים שמעין זה על כל פנים מתחיל כבר כעת.

דהנה בנוגע לדברי הרמב"ם אודות "ובנה מקדש במקומו" מבאר אד"ש מה"מ⁴⁸, "אולי יש לומר . . ש'במקומו' רומז גם על מקומו של מלך המשיח בזמן הגלות, היינו, שבהיותו בגלות בונה מלך המשיח מקדש (מעט) שהוא מעין ודוגמת המקדש שבירושלים, בתור הכנה למקדש העתיד, שיתגלה תחילה שם, ומשם ישוב לירושלים".

ועד"ז בנוגע ל"קיבוץ נדחי ישראל" אומר⁴⁹, "רואים בשנים האחרונות איך שנעשה הויקהל בפשטות – קיבוץ גלויות דבני ישראל מכל העולם שעולים לארץ הקודש".

אמנם פשוט שבכל זה אי אפשר להגדיר זאת כ'משיח ודאי' בהגדרות הרמב"ם. שהרי כנ"ל ענינו של משיח הוא שלימות התורה והמצוות, ומשיח ודאי היינו כשהביא בפועל את שלימות התורה והמצוות, שזהו דוקא כאשר נבנה המקדש בירושלים בפשטות, וכל ישראל ללא יוצא מן הכלל נמצאים בארץ הקודש, שאז ורק אז זוהי גאולה אמיתית ושלימה בפשטות.

אלא שיש לחלק, שבדברי הרמב"ם אודות 'משיח ודאי' ב' ענינים:

א. תיאור מצב של שלימות התורה והמצוות בפועל. ב. הגדרת וודאות זהותו של משיח.

המשיח (פי"א ה"א) כותב הרמב"ם "המלך המשיח עתיד לעמוד . . ובונה המקדש" בה"א הידיעה, המקדש הגדול שבירושלים.

אך כשמגיע לסימני מלך המשיח, אותם מפרש אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לעוד בזמן הגלות, שם כותב "בנה מקדש במקומו" – מקדש סתם, ומתאים להנ"ל שזה קאי על מקומו של משיח בזמן הגלות.

(49) ר"ד מש"פ ויקהל תשנ"ב. מוגה.

(48) ויש שהעירו (תשורה לחתונת משפחת כהן, צפת תשס"ה), שכאשר נדקדק בלשונו של הרמב"ם בהלכות בית הבחירה, נבחין שהוא מחלק בין 'המקדש' בה"א הידיעה, שמשמעותו דוקא המקדש הגדול בירושלים, ל'מקדש' סתם, שהכוונה יכולה להיות לכל מקדש, כולל המשכן בתחנותיו השונות.

וגם כאן בתחילת הלכות מלך המשיח כאשר מתאר הרמב"ם את מטרותיו הסופיות של מלך

ובנוגע לענין הא' פשיטא שעוד לא הגענו לזה כנ"ל. אך בנוגע לענין הב', שתהי' לנו וודאות בנוגע לזהותו של משיח, הנה איננו נזקקים לזה. כיון שוודאות זו כבר יש לנו, ולא מצד הפעולות שעליהם הרמב"ם מדבר, שהם עדיין לא נשלמו. אלא מצד דין נבואה, שקבלנו נבואה ברורה בקשר לזהותו של משיח והתגלותו בדורנו, ולכן אנו בטוחים וודאי לנו שתיכף ומיד ישלים פעולותיו ויהיה 'משיח בודאי' בהגדרתו של הרמב"ם. וכפי שיתבאר לקמן.

וכסיום דבריו בשיחת ש"פ שמות הנ"ל, "יהי רצון . . שכבר יהיה מיד משיח בודאי, על ידי זה שעשה והצליח . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד" – תיכף ומיד ממש.

לסיכום כל הנ"ל

נתבאר ענינה וסדרה של התגלות משיח כפי המבואר בנגלה דתורה ופסק ההלכה בהלכות מלך המשיח בספר הי"ד.

ונתבארו בזה שלשה שלבים ודרגות. א. 'ראוי להיות משיח' שישנו בכל דור וממתין ומצפה לגאול את ישראל באם יזכו, כרבי יהודה הנשיא בדורו עליו אמרו בגמ' סנהדרין (צח, ב) "אם משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש". ב. 'חזקת משיח' כאשר מלך מבית דוד מתחיל בפעולות מעשיות במטרה להביא את הגאולה בפועל ממש, ע"ד שהי' בן כוזיבא בשעתו עליו אמר רבי עקיבא "דין הוא מלכא משיחא". אלא שכל עוד שלא הביא את הגאולה האמיתית בפועל ממש, יתכן בזה שינוי והפסק, כפי שהי' סופו של בן כוזיבא. ג. 'משיח ודאי' כאשר מלך המשיח מצליח בפעולותיו, מנצח את האומות ובונה מקדש במקומו ומחזיר את שלימות התורה והמצוות, שזוהי גאולה אמיתית ושלימה בפועל.

והובאו דברי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א (דבר-מלכות ש"פ שמות תשנ"ב בסיומו) "ישנו כבר המלך מבית דוד . . . בחזקת שהוא משיח", ועל פי הנ"ל מובן, שכאשר ישנו נשיא ומלך בישראל שפועל פעולות ממשיות שמטרתם המוצהרת היא להביא גאולה בפועל וליצור מצב של גאולה – שלימות התורה והמצוות – שזהו תוכן כל פעולותיו של נשיא דורנו מיום עלותו לנשיאות והולך ומוסיף עד היום הזה, הרי זה מתאים להגדרת הרמב"ם 'בחזקת שהוא משיח'. וכמפורט שם.

וכעת נבוא לבאר ענין וסדר התגלות משיח במבט עמוק יותר על פי המבואר בפנימיות התורה, ולראות היכן אנו אוחזים בתהליך התגלותו על פי ההגדרות של תורת החסידות, ולשוב ולראות כיצד הדברים שבפרק זה משתלבים יחד עם הדברים שבפרק הקודם. וכדלקמן.

פרק ד

התגלות משיח על־פי תורת החסידות

ועוד והוא העיקר:

נוסף על המבואר לעיל שקיימת מציאותו של משיח בניצוץ משיח (בחינת היחידה) שבכל אחד ואחת מישראל, קיימת גם מציאותו של משיח כפשוטו (יחידה הכללית), כידוע ש"בכל דור ודור נולד א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל¹²⁵", "א' הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו"¹²⁶", ואילו לא היו מתערכים ענינים בלתי־רצויים המונעים ומעכבים כו', היה מתגלה ובא בפועל ממש.

וע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, משיח¹²⁷ שבדורנו, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו, הרי, בימינו אלו נתבטלו כל המניעות והעיכובים כו', וכיון שכן, ישנה (לא רק המציאות דמשיח, אלא) גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש.

(125) פ"י הברטנורא למגילת רות.

(126) ראה שו"ת חת"ס חו"מ (ח"ו) בסופו (סצ"ח). וראה שד"ח פאת השדה מע' האל"ף כלל ע'. ועוד.

(127) יחידה הכללית, שמאירה ומתגלה בנשמתו של נשיא הדור, שכולל את כל נשמות ישראל שבדור (ראה ד"ה פדה בשלום בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי פי"ב).

(דבר־מלכות ש"פ וירא תשנ"ב)

נתבונן בדברים שנאמרו בשיחה זו:

הנושא הראשון המוזכר כאן הוא ענין 'משיח שבכל דור'. נושא זה כבר נתבאר בהרחבה בפרק הקודם, שמאז חורבן הבית ולאורך כל שנות הגלות תמיד בכל הדורות היה אחד המוכן וראוי לגאול את ישראל ברגע שיהיו

ראויים לכך. גם בשיחה זו שהובאה כאן, עוסק בנושא זה, ותוך כדי מצטט את דברי הברטנורא והחת"ס סופר בענין⁵⁰.

על פניו נראה שדבריהם עולים בקנה אחד עם דברי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א. אולם לאחר ההתבוננות, ניתן להבחין בהבדלי סגנון בדבריהם, המעידים על הבדל עמוק ותוכני:

א. כשהברטנורא מדבר על מצבו של המשיח במשך זמן הגלות, הוא מכנה אותו "אחד . . . שהוא ראוי להיות משיח". ועד"ז החת"ס בדבריו, "אחד הראוי מצדקתו להיות גואל".

ואילו כ"ק אד"ש מה"מ מגדיר מצב זה "מציאותו של משיח כפשוטו". ועד"ז בדבר-מלכות ש"פ תזריע מצורע תנש"א (שעסקנו בו בגליון קודם) אומר ש"משיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות". וכן בכל מקום בו מדבר על ענין משיח שבכל דור, מכנה אותו בתואר 'משיח', ואינו משתמש בלשון 'ראוי להיות משיח'.

ב. כשהחת"ס סופר מדבר על רגע המעבר ממצב גלות לתהליך גאולה, הוא מגדיר זאת "כשיגיע הזמן יגלה אליו ה' יתברך וישלחו". הקב"ה מתגלה.

ואילו בדברי כ"ק אד"ש מה"מ כשמדבר אודות אותו רגע, הלשון הוא "היה מתגלה ובא בפועל ממש . . . ההתגלות דמשיח". שבהגיע זמן הגאולה משיח מתגלה. ועד"ז בדבריו בדב"מ תזו"מ הנ"ל אומר כנ"ל "שמשיח נמצא בעולם . . . ומחכה בקוצר רוח ובכליון עיניים להתגלות מההעלם בזמן ומצב הגלות". שהוא יתגלה. וכך הלשון הרגילה בדברי כ"ק אד"ש מה"מ בכל מקום, "התגלות משיח".

וכנ"ל, בהתבוננות קלה מובן שהבדלים אלו אינם רק ענין של סגנון, אלא מעידים על הבדל עמוק יותר.

שכן מהבנה פשוטה של דברי החת"ס סופר עולה שבזמן הגלות עדיין איננו בבחינת משיח, אלא רק "ראוי להיות משיח" באם יזכו. אך אם לא יזכו, לא

הנתונה בג"ע ותנתן לאיש צדיק, ואז יזכה להיות גואל צדק. וזה ע"ד משה רבינו עליו השלום כי היה ילוד אשה והגדיל מעט מעט, ושם בסנה נשלם לגמרי".

50 וראה עד"ז דברי הרח"ו בשער הגלגולים (פ"ג), "ונראה לעניות דעתי, כי בוודאי משיח יהי' אדם צדיק נולד מאיש ואשה ויגדל בצדקתו עד קץ הימין ויזכה במעשיו לנר"נ קדושות, ואז ביום. ההוא של הקץ תבוא לו נשמה לנשמה

יהיה משיח. וע"ד דברי השד"ח באותו ענין (המצויינים בשולי הגליון בשיחתנו) "אם לא יזכו יהיה כשאר הצדיקים **בלא הפרש**". ורק בהגיע זמן הגאולה כשיגלה אליו ה' יתברך וישלחו ויצא לגאול את ישראל, אז **ייעשה** למשיח.

ואילו מדברי כ"ק אד"ש מה"מ עולה שהוא מתייחס למשיח שבכל דור שגם בזמן הגלות הרי הוא בבחינת משיח. אלא שבזמן הגלות זה בהעלם, ובהגיע זמן הגאולה זה יהיה בגילוי, 'התגלות משיח'. וכנ"ל מדב"מ תזו"מ תנש"א, שמשיח "ממתין ומצפה . . **להתגלות מהעלם** בזמן ומצב הגלות . . בגאולה האמיתית והשלימה".

ונמצא, שבנוגע לרבי יהודה הנשיא, רב, האריז"ל ורבותינו נשיאנו וכו' עד לדור שלפנינו, שכולם היו בבחי' משיח שבדור (כפי שנתבאר במקורות שהובאו בגליון קודם), אך בפועל לא באה הגאולה בימיהם, הנה לדברי החת"ס והשד"ח הם אינם בבחינת משיח עוד. ואילו לפי גישתו של אד"ש מה"מ הם אכן בבחינת משיח, אלא שהיו ונשארו משיח בהעלם, ובחינת המשיח שבהם לא התגלתה.

והטעם להבדל זה יש לומר בפשטות, שהחילוק מתחיל בהגדרה מהו בעצם משיח:

דבפשטות משיח הוא מי שגואל את ישראל בפועל, וכמתואר ברמב"ם בהל' מלך המשיח "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה . . ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל". ואם כן, מי שעשה פעולות אלו וגאל את ישראל הרי הוא משיח, ומי שלא עשה פעולות אלו אינו משיח. ומי שהיה מוכן ומוכשר לעשות פעולות אלו באם יזכו, הרי הוא "**ראוי** להיות משיח", וכשמגיע זמן הגאולה והוא אכן גואל את ישראל בפועל, אז הוא **נעשה** למשיח.

אך תורת החסידות מדגישה את פנימיותו של כל דבר, ובכל פעולה גשמית היא מגלה ומדגישה את הכח הרוחני העומד מאחרי הפעולה. וכך גם בנוגע למשיח, שבתורת החסידות מבואר בהרחבה שפעולותיו של משיח לגאול את ישראל נובעים מהכח הפנימי של נשמת משיח, היא בחינת 'יחידה הכללית' המוזכרת בשיחתנו.

וכדבריו הידועים של כ"ק אד"ש מה"מ⁵¹:

51) קונטרס 'ענינה של תורת החסידות' ס"ד"ה.

בביאת המשיח יתחדשו כמה וכמה ענינים נעלים . . אמנם, אחרי כל הנ"ל, כל ענינים אלה – אף שגדול ורב העילוי וההפלאה שבהם – אינם אלא הסתעפות מנקודתו העיקרית של משיח. ענינו העיקרי של משיח הוא – יחידה. כידוע, שדור זכה לבחי' נפש, אליהו – לרוח, משה – לנשמה, אדם הראשון – לחי' ומשיח יזכה ליחידה . . כשתומשך בעולמות בחי' היחידה ויחיו בחיות עצמי, יהיו במילא בתכלית המעלה והשלימות.

ועל פי זה מובן שעיקר ענינו של משיח, היינו מה שעושה אותו למשיח, היא נשמת משיח שנמצאת בו, שעל שמה הוא נקרא משיח. ומכח פנימי זה יוצאים ומתגלים פעולותיו של משיח להבאת גאולה בפועל.

וכמו כל כח רוחני, מובן שגם כאשר לא רואים את הפעולות הגשמיות, אין זה מוכיח שהכח הרוחני איננו קיים. אלא שבמצב זה הוא בהעלם, וכאשר יפעל פעולות גשמיות הם יגלו את הכח הרוחני הנעלם.

ועד"ז מובן בנוגע למשיח, שגם במצב שטרם רואים את פעולותיו של משיח בעולם, אין זה אומר שהכח הרוחני של משיח, נשמת משיח, יחידה הכללית, איננה נמצאת בעולם. אלא שהיא **נמצאת** בהעלם, וכשיגיע זמן הגאולה היא **תתגלה** ותפעל פעולתה.

וכיון שנשיא הדור שבכל דור הוא היחידה הכללית של הדור (כנ"ל בשיחתנו), נמצא שבנשיא שבכל דור יש בו כח ונשמת משיח, ובמילא נכון וראוי לקרוא לו בתואר 'משיח' גם בזמן הגלות, ובלשון שיחתנו 'קיימת גם מציאותו של משיח'.

וכפשוט, שאין כאן מחלוקת (שהרי דברי הברטנורא והחת"ס מצוטטים בשיחתנו בנשימה אחת יחד עם דברי כ"ק אד"ש מה"מ), אלא ב' סגנונות להגדיר את אותו ענין, ב' צורות הסתכלות. אם מסתכלים על החיצוניות לבדה, או שמעמיקים להתבונן בפנימיות הענין⁵². אם מסתכלים רק על החלק המעשי, פעולותיו של משיח, או שמסתכלים על החלק הפנימי והרוחני, מהותה הפנימית של נשמת משיח⁵³.

אמת (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1346. וחל"ו שיחה לפ' ויק"פ. ובכ"מ).

53) ולהעיר מהמדרש הידוע (איכ"ר פ"א, נא) אודות לידת משיח ביום החורבן, וכתבאר בפרק קודם שאז נה' המשיח שבאותו דור. ושם אומר

52) וע"ד המבואר בכמה מקומות בתורתו של משיח בנוגע לכמה ענינים שנראים לכאורה כמחלוקות בין גדולי ישראל, ומבאר שלא פליגי, אלא שמר ביאר את הענין על פי הגליא שבו, ומר ביאר את הענין על פי הסתים שבו, ושניהם

בין 'ראוי להיות מלך' ל'מלך בכח'

יש להביא דוגמה וראיה לזה, מענין קרוב מאד, ואולי אפילו זהו אותו ענין ממש.

דונה בלקו"ש חכ"ה פ' חיי"ש מבאר ההבדל שבין מלכי ישראל ומלכי בית דוד. ובלשון קדשו:

ענין המלכות יכול להיות בשני אופנים: (א) התפקיד של מלוכה, שהן הפעולות והנהגות המלוכה (בלשון הכתוב "אשר יצא . . ואשר יבא לפניהם", וכן הפרטים שביארם שמואל) – ולכאורה אפשר גם ע"י משנה למלך, באם מינויו הוא באופן ש"רק הכסא אגדל ממך". (ב) מלך בעצם. היינו שהוא איש מנושא בעצם (ובדרך ממילא הוא מתנהג כמלך).

וזהו הענין ד"כתור מלכות" שזכה בו דוד "לו ולבניו הזכרים עד עולם" – לא רק שהם ימלכו בפועל, אלא שהם יהיו מלכים בעצם. והוא "עיקר המלכות" השייך לזרע דוד בלבד, כי אינו רק הנהגת המלוכה, אלא ההתנשאות שבנפש, שניתן בדוד וזרעו עד עולם.

ובלקו"ש ח"ל פ' חיי"ש ממשיך את אותו רעיון ומרחיב אותו (וההדגשות במקור):

ע"פ הנ"ל נחתינן לעוד הפרש יסודי בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד – בנוגע למצב הבן בחיי האב:

אצל שאר מלכים (וכל השררות) שגדר מלכותם אינו אלא התפקיד דמלוכה, מובן, שכל זמן שהאב חי וקיים, א"א שיחול על הבן שום גדר של מלכות . . וגם אם הוא בן הראוי למלא מקום אבותיו – הרי כל זמן שאביו מולך אין להבן כלום בענין המלכות, והוא רק בגדר ראוי ליורשו.

משא"כ אצל מלכי בית דוד, כיון שיש אצלם כתור מלכות, שכח המלוכה מוטבע בעצם נפשם, הרי זהו ענין הקיים גם בחיי אביו.

מצאנו ראינו, שכ"ק אד"ש מה"מ מחלק ברורות בין מי שאינו אלא ראוי להיות מלך, למי שיש בו כח המלכות גם לפני שמוך בפועל. וסיבת ההבדל

מכל מקום קורא לו המדרש "גואלן של ישראל", פריקהון דיהודאי". ומתאים למבואר בפנים.

ש"נולד מושיעיהם וגואלן של ישראל". ואף שבפועל המשיח של אותו דור לא גאל את ישראל,

נעוצה בשאלה האם המלכות מתחילה ומסתכמת בפעולות להנהגת העם, או שפעולות אלו הם ביטוי של כח מלכות פנימי, ההתנשאות שבנפש⁵⁴.

והם הם הדברים שאמרנו לעיל בנוגע למשיח טרם זמן הגאולה. שאם מסתכלים רק על פעולותיו של משיח, אז נכון להגדיר אותו בזמן שלפני הגאולה כ"ראוי להיות גואל". אך אם מדגישים את הכח הפנימי של נשמת משיח, בחינת היחידה, הרי איננו רק "ראוי להיות משיח", אלא זהו ענין הקיים בו גם בטרם התגלותו.

[וראה הדרן על הרמב"ם תשמ"ו הע' 36 ובשוה"ג (לקו"ש חכ"ז ע' 256), שבחי' 'מלך בעצם' של מלכי בית דוד זהו ע"ד בחי' היחידה של משיח⁵⁵. עיי"ש].

בין 'הכנה לגאולה' ל'התחלת הגאולה'

וע"פ כל הנ"ל תתווסף הבנה בדבריו הקדושים בנוגע למדרש חז"ל⁵⁶ אודות לידת משיח ביום החורבן. שכמוזכר בפרק הקודם, בריבוי שיחות הזכיר אד"ש מה"מ מעשה זה וביאר את תוכנו, שמיד עם החורבן נולד אחד שמוכן לגאול את ישראל ברגע שיזכו. וזהו אחד המקורות למושג 'משיח שבכל דור'. כמבואר שם.

ובלקו"ש חכ"ט פ' דברים מעמיק במדרש זה ומבארו:

דיש לומר, שבפנימיות הענין הכוונה בזה היא לא רק שאז נולד משיח, והיינו שמהרגע שלאחר החורבן הוא מוכן לגאול את ישראל, שביחד עם החורבן באו גם ההכנה, התחלת ואפשרויות הגאולה

ההגדרה 'ראוי להיות משיח', ובפנימיות התורה מבואר הענין הפנימי של בחי' היחידה.

(55) ועפ"ז יומתק לשון הרמב"ם שכתב (הל' מה"מ פ"א ה"ד) בנוגע לחזקת משיח שנהרג, "הרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו". בשונה מלשון השד"ח שהובא לעיל "הרי הוא ככל הצדיקים בלא הפרש". כיון שהמשיח גם כאשר לא זכו שהגאולה תבוא על ידו ולא התגלה בחי' המשיח שבו, מכל מקום אינו "ככל הצדיקים", אלא "ככל מלכי בית דוד", בהיות בו ה'כתר מלכות' של בית דוד ובחי' היחידה של משיח. (56) איכ"ר פ"א, נא.

(54) וראה קוני' 'כתר מלכות' ח"ב ענף שני, שגם בנוגע למלכי בית דוד ישנו אותו חילוק, שבנגלה דתורה מבואר בעיקר הענין החיצוני שבמלכות, ההנהגה בפועל, שבוזה מלכי דוד ומלכי ישראל שווים, ולא מודגש ההבדל שביניהם. ובפנימיות התורה, מבואר בעיקר הענינים הפנימיים שבמלכות, ההתנשאות שבנפש, שבוזה מודגשת מעלת מלכי דוד על מלכי ישראל.

וע"ד הנ"ל בפנים בנוגע למשיח, שבנגלה דתורה מבואר הענין החיצוני של פעולותיו (שבזה הוא שווה למלכי ישראל, ומתאים ע"ז

(וכמוכן ההכרח ע"ז בפשטות... בהכרח שמש"ח יהי' מוכן מיד ברגע שלאחר החורבן, כדי שתוכל להיות הגאולה – "מיד כשעושין תשובה"),

אלא יותר מזה – חורבן הבית והגאולה ובנין בית המקדש אינם בהפסק זמן, בהפסק רגע ביניהם – אלא תיכף ממש לחורבן היה בעוה"ז למטה בארץ ישראל עצמה התחלת הגאולה, נולד מושיען.

והעולה מדבריו, שיש ב' אופנים להגדיר את המאורע המסופר במדרש. בפשטות נאמר שלידת משיח מהווה 'אפשרות הגאולה', אך בפנימיות הענין אפשר להגדירו כ'התחלת הגאולה'.

ויש לומר הביאור בזה על פי הנ"ל. שאכן בפשטות המשיח שבדור הוא רק מוכן וראוי לגאול את ישראל כאשר יזכו. ולכן מציאותו בעולם אינה חלק מתהליך הגאולה, אלא רק מהווה הכנה ואפשרות שברגע המתאים לגאולה היא תוכל לקרות מיד.

אך בהתבוננות פנימית יותר, מציאות המשיח שבדור אינה רק הכנה לגאולה אלא התחלה של גאולה, כיון שעצם מציאותו מורה על כך שהכח של משיח כבר נמצא בעולם, וחסר רק שיצא מן הכח אל הפועל, והרי זה עצמו חלק מתהליך הגאולה. ודו"ק⁵⁷.

בדב"מ ש"פ ואתחנן (הע' 93), שהובאו בפרק הקודם ונתבארו שם בקצרה, ועתה יובנו יותר לאשורם. שבדרך כלל ברוב השיחות ביאר אד"ש מה"מ מעשה זה כפשוטו, שאכן ביום החורבן נולד תינוק המוכן לגאול את ישראל. ואף שקו"ט לבאר כיצד יתכן שתינוק יגאל את ישראל. אך בשיחה זו מבאר באופן אחר, ואומר: "מסתבר יותר לומר... שאין הכוונה להיציאה לאויר העולם, שאז בפועל אינו מושיען של ישראל", אלא להתגלות (דוגמת לידה כפשוטה) ד"מושיען של ישראל", שכבר ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל ממש (וראה גם נצח ישראל (למהר"ל) פכ"ו).

היינו, שבאותה העת היה איש מזרע דוד שכבר היה מבוגר בשנים, ובאותה העת ביום החורבן אז ניתן בו "כח המשיח", ונעשה "ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל ממש". וכביאור המהר"ל הנ"ל שלפי שעד אז לא היה שייך מציאות של משיח בעולם, ואז בעת החורבן נתחדש הענין של משיח.

57 והנה בנצח ישראל למהר"ל (פכ"ו) ביאר אותו מעשה בצורה רוחנית לחלוטין, ובלשונו: "והלידה זאת אינה לידה ממש גשמית כמו שהיה ענין כל לידה, כי אין החכמים מדברים מענין הגשמי כלל, רק מופשט מן הגשמי. ורצונם לומר 'שנולד המשיח', דהיינו מצד עצם כח המשיח שהוא נמצא בעולם. וזה כי קודם שחרב הבית לא שייך משיח בעולם כלל... שלא היה דבר זה קודם, כי קודם אין ראוי שיהיה המשיח כלל בעולם". והנה עד עתה ביארנו מאמר חז"ל זה אודות לידת משיח ע"פ ענין משיח שבכל דור, שאכן ישנו אדם גשמי בעולם הזה שהוא משיח המוכן לגאול את ישראל. ואילו על פניהם של דברי המהר"ל נראה שזהו ביאור שונה לגמרי. אולם על פי הנ"ל מובן ששניהם עולים בקנה אחד. ש"כח המשיח שהוא נמצא בעולם" שבדברי המהר"ל, הוא המשיח שבכל דור עליו מדובר, שאצלו ובו יש את "עצם כח המשיח" בלשון המהר"ל, ובחינת היחידה בלשון החסידות. ועפ"ז יובנו ביתר ביאור דברי אד"ש מה"מ

שלושת שלבי ההתגלות

וכעת נשוב לשיחת ש"פ וירא תשנ"ב בה פתחנו, ונוסיף להתבונן בה:

עד עתה נתבארו ב' מצבים בנוגע למשיח. מצב הגלות שאז כח המשיח ובחינת היחידה שבו בהעלם, ומצב הגאולה שאז כח המשיח ובחינת היחידה שבו בגלוי ופועלת פעולתה בעולם כולו.

אולם בשיחה הנ"ל משמע שמונה ג' מצבים ושלבים במשיח. ובלשונו שם, "ישנה לא רק **המציאות** דמשיח, אלא גם **ההתגלות** דמשיח, ועכשיו צריכים רק **לקבל** פני משיח צדקנו בפועל ממש".

ומובן עוד, שהשלב האמצעי של 'התגלות משיח' המוזכר בשיחה, אינו קאי על הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש אליה אנו עדיין מחכים, אלא על מצב הקיים כבר כעת, עוד קודם הגאולה. וקבלת פני משיח צדקנו בפועל ממש' זהו ביטוי מקביל למצב הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש, כאשר הגילוי של משיח (שישנו כבר כעת) מתקבל וחודר בעולם הגשמי. וכלשון קדשו בשיחה הבלתי מוגהת "**קבלת פני משיח צדקנו בפועל, היינו בעולם העשי**".

ומזה מובן שההתגלות דמשיח עלי' מדבר בשיחה היא במובן רוחני עדיין, לעומת קבלת פני משיח שזוהי גאולה בפועל בגשמיות כנ"ל.

ובדבר-מלכות ש"פ תולדות תשנ"ב (סי"א), שנאמרה שבועיים לאחר מכן, נאמרו דברים דומים:

אור של משיח מורה על ההתגלות דמשיח ע"י פעולותיו (כמו "ילחם מלחמות ה'" עד ש"נצח", וכיו"ב), משא"כ אור של משיח מורה על העצם (חיות) דמשיח, כלומר, התגלות מציאותו (מציאות שקיימת גם לפני זה למלכות) בתור מלך המשיח, ולאחרי התגלות מציאותו (אור שבאין ערוך מאורו של משיח), מתחילה ההתגלות לעיני כל ע"י פעולותיו (אור של משיח).

ובהע' 94 נעמד על המילים "מציאות שקיימת גם לפני זה למלכות", ומבאר כוונתו:

מאותן הבאים מבני דור ועדיין היה להם ממשלה גם בגלות . . כגון רבינו הקדוש" (חדא"ג מהרש"א לסנהדרין צח, ב).

וגם כאן אנו מוצאים ג' שלבים ע"ד הנ"ל, אלא שכאן הם מבוארים יותר:

א. מציאותו של משיח שקיימת גם לפני המלכות. שזה קאי על "אותן הבאים מבני דוד ועדיין היה להם ממשלה גם בגלות. . כגון רבינו הקדוש". שזוהי בחי' משיח שבכל דור בה עסקנו לעיל.

ב. התגלות מציאותו בתור מלך המשיח. היינו שעד אז איננו מלך המשיח בגלוי, כפי שזה בכל משך הגלות שאף שהנשיא שבדור הוא המשיח שבדור ויש בו היחידה של נשמת משיח, בכל זאת איננו משיח בגלוי. ו'התגלות מציאותו' זהו השלב שממנו ואילך הרי הוא משיח בגלוי. ואעפ"כ עדיין אין זו גאולה אמיתית ושלמה, שזה רק בשלב שלאחר מכן.

ג. לאחר התגלות מציאותו, מתחילה ההתגלות לעיני כל על ידי פעולותיו. שהכוונה לפעולות ד"לחם מלחמות ה'" עד ש"נצח", שאלו הם סימני הרמב"ם לחזקת משיח ומשיח ודאי, אלו הם פעולותיו של משיח בהם ועל ידם הוא מביא גאולה בפועל לעם ישראל.

ובפשטות נראה שג' ענינים אלו הם הם ג' הענינים המוזכרים בש"פ וירא הנ"ל: מציאות משיח, התגלות משיח, וקבלת פני משיח בפועל ממש.

אלא שמה שבש"פ וירא נקרא 'קבלת פני משיח בפועל ממש', בש"פ תולדות נקרא 'התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו', והיינו הך, שהכוונה למצב הגאולה בפועל, כאשר משיח פועל פעולות גשמיות במציאות העולם הגשמי. אלא שבש"פ תולדות מדבר מצד משיח המתגלה, שהוא צריך להתגלות בפועל בעולם. ובש"פ וירא מדבר מצד העולם, שצריך לקבל את הגילוי של משיח בפועל בעולם.

שלב הביניים. התגלות מציאותו.

עכ"פ נמצא, שאד"ש מה"מ מציב כאן שלב ביניים בין גלות לגאולה, שיש מצב בו משיח נמצא בגלוי עוד קודם הגאולה, עוד קודם שפועל פעולותיו בפועל לגאול את ישראל.

ומובן על פי הנ"ל, שאם מהותו של משיח הייתה מסתכמת בפעולות שעושה, מובן שלא היה מה לדבר על התגלות משיח מעבר לפעולותיו הגשמיות. אך כיון שלמשיח יש מהות פנימית רוחנית שהיא המביאה וגורמת בסופו של דבר לפעולות הגשמיות, זהו ענין שיש לו מציאות וקיום גם לפני הפעולות הגשמיות. ולכן גילוי משיח לא בהכרח נמדד בפעולות גשמיות, וגם אם טרם ראינו גאולה בפועל ממש, אפשר כבר לדבר על גילוי של משיח.

ודוגמה לזה יש לומר, מענין שכנ"ל הוא עד"ז ממש, השיחה הנ"ל שנתבאר בה אודות משיחתו של שלמה למלך.

שכידוע גם אצל שלמה היו שלבים בהכתרתו, שבתחילה היתה לדוד נבואה מאת ה' ששלמה ימלוך אחריו, וכן נשבע דוד לבת שבע אם שלמה שכך יהיה. ולאחר מכן בעת שאחיו אדוניה התנשא למלוך באה בת-שבע אם שלמה אל דוד והזכירה את שבועתו, ואז צוה דוד למשוך את שלמה למלך בו ביום, להרכיב אותו על הפרדה המיוחדת למלך, ולהכריז בפניו יחי המלך. ואעפ"כ גם לאחר כך הנהגת המלוכה נשארה בידי דוד עד הסתלקותו, ורק אחר כך ישב שלמה על כסא דוד אביו והנהיג המלוכה בפועל.

ובלקוטי שיחות ח"ל (פ' חיי"ש) מקשה מה הייתה תוכן הכתרתו של שלמה בחיי דוד, כאשר גם לאחר מכן דוד הנהיג המלוכה בפועל עד יום הסתלקותו.

ומבאר זה בהמשך לדבריו שהובאו לעיל בנוגע למלכי בית דוד, שעיקר מלכותם היא ההתנשאות שבנפש, כח המלכות של 'מלך בעצם' שיש בהם גם טרם שמלכו בפועל, עוד מרגע לידתם. ועל פי זה ממשיך ומבאר:

ועפ"ז י"ל שזו היתה פעולתו של דוד בהמליכו את שלמה בחייו:

אע"פ שזכה שלמה בכתר מלכות תיכף משנולד, להיותו זרע כשר, והי' לו כח המלוכה בעצם, מ"מ, כל זמן שדוד הי' בחיים ומלך בפועל, הרי כח המלכות של שלמה הוא רק "בכח" ולא "בפועל", כי אין הכרח שימלוך בפועל [ולא מיבעי אצל שלמה שהיו לו עוד אחים ואין וודאות שהוא יהי' המלך, אלא גם אם הי' מדובר בכך יחיד, הרי אפשר שימות בן בחיי האב ולעולם לא ימלוך בפועל];

אבל על ידי בחירת דוד בשלמה בו וציוויו למושחו, חל עי"ז על שלמה שם מלך, היינו לא רק שעתידי הוא לירש את המלוכה מדוד, אלא יש עליו שם מלך בפועל (כיון שזכה ב"כתר מלכות").

. . הנהגת המלכות היתה בפועל (רק) על ידי דוד; אבל מ"מ חל שם מלך על שלמה בחיי דוד (לאחרי שנמשח), כיון שיש אצלו "כתר מלכות".

והעולה מדבריו, שבמלכות שלמה היו ג' דרגות:

א. "כח המלוכה בעצם" שזכה בו שלמה תיכף משנולד. אך זהו רק בכח ולא בפועל, והגילוי בפועל יהיה בעתיד ואיננו נקרא מלך בהווה. וגם זה אין מוכרח כלל שאכן ימלוך בפועל, ותתכן אפשרות שימות בלא למלוך.

ב. "שם מלך" שחל על שלמה כאשר נמשח על ידי אביו, שכבר כעת הוא נקרא מלך.

ג. הנהגת המלכות בפועל שנטל אותה שלמה ביום שלאחר עצרת, לאחר אריכות ימי דוד אביו.

וההסברה כזה כנ"ל, הואיל וביאר כ"ק אד"ש מה"מ שמלכות שלמה אין ענינה רק הנהגת העם בפועל אלא ההתנשאות שבנפש, הנה ההתנשאות יכולה להיות בגלוי אצל שלמה גם טרם הנהגת העם בפועל. כיון שזהו ענין רוחני נפשי שלא בהכרח תלוי בזה.

[וכרגיל בשיחות כ"ק אד"ש מה"מ, כמה ענינים שמבאר ע"ד הנגלה ופשוטו של מקרא, יסודותם בתורת החסידות. וכך גם בענין זה בנוגע להכתרת שלמה המלך, יש לומר שמקורו מביאור אדמו"ר הרש"ב נ"ע בכמה מקומות⁵⁸ בנוגע לכח המלכות. שכח המלכות שיש במלך הוא נעלם מאד ומושרש בעצם הנפש. ובעת ההכתרה שהעם מתבטלים לפניו מתעורר בו הרצון למלוכה, ואחמ"כ היא ההשתררות בפועל, שמנהיג את העם והמדינה כרצונו.

ונמצא בדבריו ג"כ ג' דרגות בכח המלכות. א. כח המלכות שמושרש בעצם הנפש (ופשוט שקיים תמיד בכל זמן). ב. התעוררות רצון למלוכה בעת ההכתרה שאז נקרא שמו מלך. ג. הנהגת העם בפועל. ולכאורה הם הם ג' הדרגות הנ"ל שביאר בלקו"ש בנוגע לשלמה המלך.

ועפ"ז מבאר⁵⁹ המסופר בנביא אודות שאול המלך, שנמשח על ידי שמואל למלך על ישראל, ואעפ"כ אחר המשיחה "שאול הלך לביתו גבעת שאול" ולא הנהיג את העם. עד שבאו אנשי יבש גלעד וסיפרו שמלך בני עמון בא עליהם למלחמה, ואז אסף שאול את העם ויצא להכות את בני עמון, ומאז מלך על ישראל בפועל.

ומבאר שבסיפור זה רואים את ב' השלבים של גילוי כח המלכות. שבעת ההכתרה נתעורר שאול ברצון למלוכה, ואז נקרא שמו מלך, אף שעדיין לא הנהיג את העם בפועל. ואח"כ כששמע את דברי אנשי יבש גלעד, התעורר להביא את הרצון למלוכה בהנהגה בפועל. ולכאורה זהו ג"כ ע"ד הנ"ל בנוגע לשלמה].

תער"ב פקכ"ג. ובכ"מ.
(59) המשך שמח תשמח שם.

(58) המשך שמח תשמח רנ"ז (סה"מ רנ"ז
ע' ריב ואילך). ד"ה יו"ט של ר"ה רס"ה. המשך

וככל החזיון הזה בנוגע לשלמה המלך, כך הוא ממש בנוגע למלך המשיח, ישנם אותם ג' דרגות בהתגלותו, שהם הם ג' השלבים הנ"ל של מציאות משיח, התגלות מציאותו, והתגלותו על ידי פעולותיו.

ונמצא, שאף שהגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש, היא 'התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו', הנהגת המלכות בפועל. אך גם קודם לזה "ישנה כבר ההתגלות דמשיח", התגלות שלא נמדדת בפעולות גשמיות, ועיקרה הוא ענין רוחני נפשי, שמתגלה בתור מלך המשיח.

שליחות משיח

ובש"פ חיי"ש תשנ"ב, אומר דברים מאוד דומים בנוגע להתגלות משיח, אך בסגנון מעט שונה:

ע"פ הידוע ש"בכל דור ודור נולד א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל", "א' הראוי מצדקתו להיות גואל וכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו'", וע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, השליח היחיד שבדורנו, המשיח היחיד שבדורנו, שכבר סיימו את כל העבודה – הרי מובן, שמתחיל להתקיים ה"שלח נא ביד תשלח", השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר. ומזה מובן, שהדבר היחיד שנשאר עכשיו בעבודת השליחות, הוא – לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש.

והם הם הדברים שאמר שבוע לפני כן בש"פ וירא, וההבדל היחיד הוא, שבש"פ וירא אמר שכעת "ישנה ההתגלות דמשיח", וכאן אומר שכעת "מתחיל להתקיים ה"שלח נא ביד תשלח", השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר".

ומובן שהיינו הך. שה"שלח נא ביד תשלח" זוהי בקשת משה מהקב"ה שישלח את מלך המשיח, וכשאומר שמתחיל להתקיים ה"שלח נא ביד תשלח", פירוש הדברים שהקב"ה כעת נגלה למשיח ושלח אותו לגאול את ישראל. ועל דרך דברי החת"ס שהובאו לעיל "כשיגיע הזמן יגלה אליו ה' יתברך וישלחו", שזהו רגע המעבר ממצב של "משיח שבכל דור" הממתין לגאול את ישראל, למצב של גואל בפועל.

וזה שאומר ה"התחיל להתקיים ה"שלח נא ביד תשלח" השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר", למרות שבפועל עדיין לא קיים את שליחותו כל עוד לא באה הגאולה. אך ה"התחיל להתקיים" קאי על השליחות ולא על ביצועה, היינו שהקב"ה הבטיח שישלח לנו גואל, והוא קיים הבטחתו ואכן שלח

לנו אותו, וכעת חסר רק ש"יקיים שליחותו בפועל ויוציא את כל ישראל מהגלות".

וע"פ הנ"ל מובן, שזהו השלב שכ"ק אד"ש מה"מ מגדיר אותו כ'התגלות משיח', התגלות שבאה בנתינת כח מלמעלה בשליחות מאת ה'. ומה שחסר רק ה'התגלות לעין כל על ידי פעולותיו לגאול את ישראל', מקביל לדבריו בש"פ חיי"ש, "שיקיים שליחותו בפועל ויוציא את כל ישראל מהגלות".

[אלא שבכל מקום אד"ש מה"מ מדבר לפי ענינו. שבש"פ וירא שהנושא הכללי בשיחה הוא **הגילוי** דוירא אליו ה', ממשיך ומבאר בנוגע למשיח שזהו ג"כ ענין של **גילוי** אלקות, ואומר שכעת ישנה "**ההתגלות** דמשיח". ובש"פ חיי"ש בה מדובר על **שליחות** אליעזר, ובפרט בקשר עם כינוס **השלוחים** העולמי שהתקיים אז, ממשיך ומבאר בנוגע למשיח שהוא ג"כ **שליח**, ואומר שכעת המשיח כבר **נשלח**. והיינו הן].

התגלותו לעין כל

והנה כד דייקת בדברי כ"ק אד"ש מה"מ אודות התגלות משיח, עולה שההתגלות על ידי פעולותיו היא "לעין כל", כפי שאומר בקטע שצוטט לעיל מש"פ תולדות, ועד"ז הוא בהמשך השיחה. ומכלל הן אתה שומע לאו, שהתגלות מציאותו בתור מלך המשיח איננה "לעין כל".

ומובן בפשטות, שהתגלות פעולותיו זהו גילוי החודר במציאות העולם הגשמית שהכל יכולים לראות זאת, ופשיטא כאשר רואים מלך המנצח מלחמות ה' ובונה מקדש במקומו, הכל מודים שזהו מלך המשיח. אך התגלות מציאותו שזהו גילוי רוחני-נפשי של נשמת משיח בינו לבין עצמו, אין סיבה שיהיה זה גילוי לעין כל.

[אך פשוט שאין זה שולל שאחרים יכולים לדעת מגילוי זה ולקבל אותו, וע"ד שהי' אצל שלמה שכאשר נתגלה בו כח המלכות אנשי ירושלים שהיו במעמד ידעו זאת והכריזו בפניו יחי המלך. אך מכל מקום אי"ז דומה לשלב שבו מנהיג המלכות בפועל שאז הכל רואים זאת, גם מי שאינו רוצה לראות.

ובסגנון דתורת החסידות י"ל שזהו ע"ד החילוק בין גילוי לעצמו (כולל גילוי לעצמו השייך אל הזולת), וגילוי אל הזולת].

ועפ"ז מובן שבשיחה הנ"ל קורא ל'התגלות מציאותו' 'אור של משיח', ול'התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו' קורא 'אור של משיח'. ומבאר שזהו כיון "שאור מורה על התגלות". ולכאורה אינו מובן, שהרי גם 'התגלות מציאותו' היא התגלות, ומדוע דוקא ל'התגלותו ע"י פעולותיו' קורא אור. וע"פ הנ"ל מובן שאלו הם לא רק ב' שלבי התגלות, אלא גם ובעיקר ב' סוגים שונים של התגלות. שהתגלות מציאותו זהו גילוי בינו לבין עצמו, והתגלותו על ידי פעולותיו זהו גילוי אל הזולת. ואור שייך בעיקר לגילוי אל הזולת דוקא.

ומתאים ג"כ לדברי הרח"ו הידועים⁶⁰ "כן המשיח בעזרת הבורא שיזכה לאותה נשמה והכיר בעצמו שהוא משיח ולא הכירו בו אחרים. . ואחר כך יתגלה המשיח לגמרי ויכירוהו כל ישראל ויתקבצו אליו".

ומובן ש"יזכה לאותה נשמה" שבדברי הרח"ו זהו ע"ד "יגלה אליו ה' יתברך וישלחו" שבדברי החת"ס, ו'התגלות מציאותו' דלעיל⁶¹. ועל אותו מצב אומר "הכיר בעצמו שהוא המשיח ולא הכירו בו אחרים", ורק לבסוף "יכירוהו כל ישראל". והיינו כנ"ל.

ועפ"ז יובן ענין נוסף:

אמר קרא⁶² "קול דודי הנה זה בא", ופירשו על כך במדרש⁶³ "זה מלך המשיח". וכ"ק אד"ש מה"מ בשיחותיו אגד הפסוק והמדרש למשפט אחד "הנה זה – מלך המשיח – בא". ובכמה מקומות מקשר זאת עם הענין של "מראה באצבעו ואומר זה", היינו שהלשון "הנה זה משיח בא" מדברת על מצב בו משיח בגלוי עד שאפשר להראות עליו באצבע⁶⁴.

אלא שכאן ישנו דבר תמוה לכאורה.

שישנם מקומות שבהם כ"ק אד"ש מה"מ אומר שנמצאים כעת ב"זמן מיוחד זה שעומדים על סף הגאולה ומראים באצבע שהנה זה המלך המשיח בא"⁶⁵, היינו שכבר כעת קודם הגאולה בפועל, אפשר להצביע על משיח.

ופירשו חז"ל שכל אחד הי' מראה באצבעו ואומר זה. וראה ג"כ דב"מ פ' עקב תנש"א שמדגיש תיבת "הנה זה משיח בא".

(65) דב"מ ש"פ בלק תנש"א (ס"ט). ועד"ז שם ס"ח שמדבר על ההכרזה "הנה זה משיח בא" כהכרזה אודות זמן ההווה. ועד"ז דב"מ ש"פ נשא תנש"א סי"ג.

(60) בספר ארבע מאות שקל כסף.
(61) וע"ד דבריו של הרח"ו עצמו שהובאו לעיל הע' 50.
(62) שה"ש ב, ח.
(63) שהש"ר על הפסוק (פ"ב ח).
(64) וכנראה שמפרש הלשון "הנה זה בא" שזהו ע"ד שאמרו בשירת הים "זה אֵלֵי וְאִנּוּהוּ",

[וכך מובן גם מדברי המדרש הנ"ל שמפרש הפסוק "קול דודי הנה זה בא" על ה"שעה שמלך המשיח בא ואומר לישראל בחודש הזה אני גואל אתכם", היינו קודם הגאולה בפועל. ועל אותה שעה נאמר "הנה זה בא" – "מראה באצבעו ואומר זה"]⁶⁶.

ולאידך, בכמה מקומות שמדבר על הגאולה האמיתית והשלימה בפועל, אומר שאז "כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר הנה זה מלך המשיח בא"⁶⁷, שמזה משמע שזהו ענין השייך לעתיד לבוא דוקא, בגאולה השלימה בפועל.

וע"פ הנ"ל יש לומר החילוק בפשטות, שכנ"ל משיח מתגלה לישראל קודם הגאולה, ע"ד 'התגלות מציאותו', וכבר אז ישנו משיח בגלוי שאפשר להראות עליו באצבע. אך כל עוד שאין זו גאולה בפועל, אין זו "התגלותו לעין כל". ורק כשמדבר על לעתיד לבוא מדגיש שאז "כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר הנה זה מלך המשיח".

והיינו כנ"ל, שלהראות באצבע אפשר כבר עכשיו, והחידוש דהגאולה הוא שיהיה זה כל אחד ואחד, כיון שאז יתגלה לעין כל. ודו"ק.

ועפ"ז יומתקו ג"כ דברי המדרש המפורסם⁶⁸ שהביאו כ"ק אד"ש מה"מ ריבוי פעמים באותה תקופה, "בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג של בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר להם ענוים הגיע זמן גאולתכם. ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם".

ואת חלקו הראשון של מדרש זה ביאר כ"ק אד"ש מה"מ בכ"מ⁶⁹, שקאי על התקופה שקודם הגאולה האמיתית והשלימה בפועל כאשר משיח מבשר לישראל על הגאולה בקרוב, וגג בית המקדש קאי על מקדש מעט שבחו"ל – בית רבינו שבבבל, ששם נמצא משיח ומבשר לישראל על הגאולה. ומבאר שמדרש זה אכן התקיים בשנת ה'תנש"א שאז בישר כ"ק אד"ש מה"מ שהגיע זמן גאולתכם⁷⁰.

ומובן שביאת משיח המוזכרת כאן היינו ג"כ ע"ד התגלות מציאותו המבוארת לעיל, התגלות משיח קודם הגאולה בפועל.

(68) קונ' בית רבינו שבבבל הע' 38, ובכמה מקומות.

(69) כפי שנתבאר כ"ז באריכות במדור זה בהתמים גליונות לד לה.

(66) דב"מ ש"פ תזו"מ תנש"א בתחילתו. ועד"ז דב"מ ש"פ בחוקותי תנש"א בסיומו, דב"מ ש"פ וירא תשנ"ב בסיומו. ועוד.
(67) ילקוט שמעוני רמז תצט.

וע"פ הנ"ל יש להוסיף ולבאר⁷⁰ בדרך אפשר המשך דברי המדרש⁷¹, שכיון שהתגלות מציאותו איננה לעין כל, ואיננה מכריחה להודות שהנה זה מלך המשיח בא, לכן שייך שגם לאחר השעה שמלך המשיח בא, יתכן שבני ישראל לא יאמינו לדבריו של משיח, וכדברי המדרש "אם אין אתם מאמינים".

ועל זה משיב משיח ואומר "ראו באורי שזרח עליכם". שע"פ הנ"ל מובן שאור של משיח קאי על פעולותיו של משיח המגלות אותו לעין כל, וזהו שאומר משיח שכאשר תראו את אורי, את הפעולות המביאות גאולה בפועל, במילא תאמינו שאכן זהו מלך המשיח וזהו הגאולה.

שידעו שהוא משיח בודאי

עוד יש להוסיף ולדקדק בלשון קדשו של כ"ק אד"ש מה"מ, שמגדיר את השלב הג' כ'התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו'.

והדיוק בזה, שלכאורה ה' אפשר לחשוב שהשלב הג' שהוא הגאולה האמיתית והשלימה בפועל, עיקרו פעולות הגאולה של משיח, בנין בית המקדש וקיבוץ גלויות. ועל זה מדייק ואומר שאין זה 'התגלות פעולותיו' אלא 'התגלותו על ידי פעולותיו', שהנקודה העיקרית של הגאולה האמיתית והשלימה היא שמשיח מתגלה, והפעולות הגשמיות בעולם אינם אלא תוצאה והסתעפות מהתגלות נשמת משיח, ויתירה מזו, שכל ענינם של הפעולות אינם אלא לגלות את מציאותו של משיח בעולם.

היינו שבנין בית המקדש וקיבוץ גלויות, אף שגדולה מעלתו של כל אחד מהם בפני עצמו, מ"מ כאן הדגש הוא לא על בנין בית המקדש כשלעצמו, אלא שעל ידי בנין בית המקדש מוכח ומתגלה מציאותו של מלך המשיח לעין כל.

ועל דרך דבריו בהדרן על הרמב"ם תשמ"ו (סי"ב ו"ג):

ענינו של משיח הוא (לא בכדי לתקן את העולם, אלא) ענין כפ"ע – "מלך מבית דוד". וענין ביאת המשיח (בעולם) – שזה יהי' לאחר "בנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל", שאז הוא "משיח בודאי" – הוא, שיומשך ויתגלה בעולם מלך המשיח (שהוא למעלה מענין תיקון העולם), אלא שכתוצאה מזה "יתקן

71 המשך דברי המדרש בד"כ לא הובא בשיחות כ"ק אד"ש מה"מ, מלבד פעם א' בדב"מ ש"פ תצא תנש"א הע' 95.

70 הבא לקמן על יסוד דבריו של הרש"ס וילשאנסקי, נדפסו בקובץ 'הערות התמימים – בית משיח 770'.

(גם) את העולם כולו, שגם העולם יהי בשלימות, עד אשר "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". . ענין ביאת המשיח הוא שמשיח יתגלה בעולם, שידעו שהוא "משיח בודאי".

ודוגמה ברורה לזה, מהשיחה הידועה דדב"מ ש"פ משפטים תשנ"ב, שמאריך לבאר ש"החלה פעולתו של מלך המשיח על העמים", כיון שבאותה תקופה החליטו נשיאי המעצמות על הסכם שתוכנו הוא "וכתתו חרבותם לאתים", שזוהי פעולתו של משיח.

והנה כשמתבוננים בשיחה רואים דבר פלא, שעל הפעולה עצמה של "וכתתו חרבותם לאתים" מדבר בתמציתיות, וכל האריכות בשיחה הוא כלל לא על הפעולה עצמה אלא על פועל הפעולה, על נשיא הדור משיח שבדור שפעל את הענין. ומאריך להוכיח כיצד כל פרט ופרט בפעולה, מקומה וזמנה וכו', מוכיח ומגלה שזוהי פעולתו של נשיא הדור המשיח שבדור⁷². עיי"ש.

וע"פ הנ"ל יש לבאר זה בדרך אפשר, שעבורנו פעולותיו של משיח אינם ענין לעצמו, אלא כל ענינם לגלות את מציאותו לעין כל. ולכן כשרואים פעולה של משיח, עיקר הדגש בזה הוא לא על הפעולה אלא על הפועל, וכן⁷³.

אימתי יש וודאות למשיח

והנה, עד כאן נתבארו ג' שלבים בהתגלות משיח. מציאותו, התגלות מציאותו בתור מלך המשיח, והתגלותו לעין כל על ידי פעולותיו.

ובפרק הקודם נתבארו ע"ד הנגלה ג' שלבים בהתגלות משיח בדברי הרמב"ם. משיח שבכל דור, "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות". חזקת משיח, כאשר "יכוף כל ישראל . . וילחם מלחמות ה'". ומשיח ודאי, כאשר "עשה והצליח ונצח . . ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל".

באריכות שלעתידי לבוא העצם יומשך ויבוא בכל הגילויים, שבכולם יהיה נרגש העצם. וע"ז מבאר בנוגע למשיח שהעצם של משיח זהו עצם מציאותו, והגילויים של משיח זהו פעולותיו. ועפ"ז מובן שהמשכת העצם בגילויים היינו שנרגש בפעולותיו של משיח הענין העיקרי של מציאותו של משיח.

72) ועפ"ז יש לומר שדברי המדרש שמשיח ישיב לישראל "ראו באורי שזרח עליכם", נתקיימו ונתגשמו בש"פ משפטים תשנ"ב כאשר אמר "החלה פעולתו של מלך המשיח על העמים". וכן בשאר השיחות עד"ז. ודו"ק.

73) ומובן ג"כ מהמבואר באותה שיחה

ופשוט שמשיח שבכל דור מקביל למציאותו של משיח שבדברינו, וחזקת משיח ומשיח ודאי ששניהם הגדרות לשלבים בפעולותיו של משיח בעולם, שניהם נכללים בהתגלותו על ידי פעולותיו⁷⁴. אך לשלב של התגלות מציאותו בתור מלך המשיח, לא מצאנו לו הגדרה מקבילה ברמב"ם.

וההסברה בזה פשוטה, כיון שהתגלות מציאותו זהו ענין רוחני־נפשי כנ"ל, שאין דרך למדוד אותו במושגים גשמיים. ולכן הרמב"ם בספרו הלכות הלכות, שנקבעים ע"פ הכלל שאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, לא יכול לפסוק הלכה בנוגע להתגלות משיח על פי התגלות מציאותו⁷⁵.

ונמצא, שהרמב"ם מתאר את התגלות משיח באופן של מלמטה למעלה, מהחיצוניות אל הפנימיות, היינו שאנו רואים את הפעולות של משיח, ומתוך זה מתברר לנו שזהו שליח ה'. ואילו אד"ש מה"מ מתאר את התגלות משיח באופן של מלמעלה למטה, מן הפנימיות אל החיצוניות, שהמשיח שהוא שליח ה' מקבל את השליחות מהקב"ה, ואז יוצא להגשים אותה בפועל על ידי פעולותיו.

והנפקא־מינה הגדולה שבין ב' האופנים, היא לענין ה**וודאות** של משיח.

כי לדברי הרמב"ם, הוודאות בנוגע לאמיתותו של משיח מגיעה רק בסוף הסיפור, כאשר בנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל, אז ורק אז "הרי זה משיח **בודאי**". וכל עוד שזה לא קרה עדיין ישנו החשש שבסוף יודע "שאינו זה שהבטיחה עליו תורה".

והטעם מובן, שהרי הפעולות דחזקת משיח הם הנסיון וההשתדלות של משיח להביא את עם ישראל למצב של שלימות התורה והמצוות, ולנסות ולהשתדל כל אחד יכול, גם בלי לקבל על זה שליחות עליונה מלמעלה.

ובפרט מי שתוארו "מלך מבית דוד" והוא הנשיא שבדור, שעליו האחריות באופן מיוחד. כמו שכתב הרמב"ם (ספ"ד דהל' מלכים) בנוגע לכל מלך "ותהי' מגמתו ומחשבות לחזק דת האמת ולמלאת העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים",

75) אלא אם כן משיח בעצמו אומר שהתגלתה מציאותו, ואז יש לנו להאמין לו מדין נביא (שהרי מלך המשיח "נביא גדול הוא" (הל' תשובה ספ"ט)). אך זה אינו שייך להל' מלכים, אלא לדיני נביא שבהל' יסודי התורה.

74) וכך משמע בש"פ תולדות שמבאר מה הם פעולותיו של משיח "ילחם מלחמות ה' עד שנצח". והרי מלחמות ה' זהו סימן של חזקת משיח, ונצחונם זהו סימן של משיח ודאי, ומובן ששניהם נכללים בהתגלותו על ידי פעולותיו.

שזוהי בעצם משימתו של החזקת משיח "יכוף כל ישראל לילך בה . . וילחם מלחמות ה'". וע"ד שבן כוזיבא ניסה לעשות זאת בכחות עצמו, מבלי שהיתה לו שליחות עליונה לכך. ולכן כותב הרמב"ם שגם לאחר שישנו חזקת משיח עדיין יתכן שבסופו של דבר יהיה מצב של "לא הצליח עד כה או שנהרג", שאז יתברר ש"בידוע אינו זה שהבטיחה עליו תורה".

ורק כאשר אכן "עשה והצליח" בפועל וגאל את ישראל, אז מתברר שזהו "משיח בודאי", ומוכח שזהו אכן האיש ששלחו הקב"ה לגאול את ישראל, ומן השמים סייעו בידו⁷⁶.

אך כל זה נכון לגבי העומד מן הצד, שאיננו יודע את המתרחש מאחורי הקלעים, ולכן הוא צריך למדוד את משיח לפי הפעולות הגשמיות שלו.

אך בנוגע למשיח עצמו, שכאשר נגלה אליו הקב"ה ושלחו לגאול את ישראל, ו"הכיר בעצמו שהוא המשיח", הוא אינו צריך את הפעולות כדי להוכיח שהוא אכן משיח, אלא ברור לו שאם הקב"ה שלחו לגאול את ישאל ודאי שכך אכן יהיה. שהרי "דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי". והרי זה ע"ד שנאמר שמשה רבינו נשלח על ידי הקב"ה לגאול את ישראל ממצרים, ובסופו של דבר לא הצליח לשכנע את פרעה לשלח את בני ישראל.

[וע"ד הנ"ל ממאמרי אדמו"ר הרש"ב נ"ע אודות ג' דרגות בהמשכת כח המלכות מהעלם אל הגילוי. הנה מבואר שכל עוד הכח הוא בהעלם אין מוכרח כלל שימשך ויתגלה ויתכן שלעולם לא ימלוך בפועל. אך לאחר שהכתירוהו כבר וכח המלכות נמשך והתגלה מהעלם אל הגילוי בעצמו ונתעורר ברצון למלוכה, ברור ומוכרח שבמוקדם או מאוחר ימשיך ויתגלה בפועל לזולת.

המזל בהצלחה על טבעית שהאדם עם כחותיו אינו יכול לפעול".

ועד"ז י"ל בנוגע למשיח, שהפעולות דחזקת משיח אפשר לעשות גם בכח אנושי, אך גבי משיח ודאי נקט הרמב"ם לשון של הצלחה, כיון שהגאולה בפועל זהו ענין על טבעי שיכול להיות רק בנתינת כח מיוחדת מלמעלה, ולכן הצלחתו של משיח מוכיחה שה' אתו ומאת ה' הייתה זאת.

76) ועפ"ז יש לבאר דיוק ל' הרמב"ם שבנוגע למשיח ודאי נקט הלשון "אם עשה והצליח", ע"ד המבואר בלקו"ש חכ"ה פ' וישב (בנוגע ליוסף שנאמר עליו "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח"), על יסוד דברי הצ"צ "הצלחה הוא ענין מזל כמו שקורין איש מוצלח בר מזל, גליק בלע"ז". "מזל אינו דבר שהאדם מגיע אליו על ידי יגיעתו, אלא זהו מתנה מלמעלה – "ויהי ה' את יוסף ויהיה איש מצליח", שלכן מתבטא ענין

וע"ד הנ"ל בנוגע לשלמה, שכל עוד שלא נמשח למלכות ונקרא בשם מלך, לא היה מוכרח שאכן אי פעם ימלוך בפועל על ישראל, אך לאחר שהוכתר הרי הוא כבר מלך בהווה, ואין מונע ומעכב שימלוך בפועל (אלא שמצד ענין צדדי, שדוד היה עדיין בחיים, לא הנהיג את המלכות בפועל).

ועד"ז ממש בנוגע למשיח שבכל דור, שכל עוד שלא התגלה כח המלכות שבו, אין מוכרח גם שיתגלה וימלוך על ישראל, כפי שהי' בכל הדורות עד לדורנו זה. אך לאחר שהתגלה כח המלכות שבו, "ההתגלות דמשיח", הרי הוא מלך בהווה, ואין מונע ומעכב שימלוך בפועל על ישראל].

ולכן מבחינתו של משיח עצמו, הדין ד"יכוף כל ישראל" ושאר הענינים שמנויים ברמב"ם, אינם סימן ומבחן האם הוא אכן משיח, אלא משימה המוטלת עליו להוציא כחו אל הפועל ולגאול את ישראל.

ועד"ז גם אנו, שאם זכינו לדעת שישנה ההתגלות דמשיח, הרי גם עבורנו הפעולות דיכוף כל ישראל וכו' אינם סימנים המוכיחים ומגלים לנו שזהו משיח, אלא לאחר שאנו כבר יודעים שזהו מלך המשיח, פעולות אלו מראות לנו כיצד כחו מתבטא בעולם בפועל ממש.

[וע"ד השיחה הנ"ל דש"פ משפטים תשנ"ב אודות התחלת פעולתו של מלך המשיח על העמים, שעבורנו אין מטרתה של שיחה זו להוכיח שנשיא דורנו הוא משיח צדקנו, אלא לפקוח את עינינו לראות כיצד פעולותיו של משיח אכן מתגלות ופועלות בעולם].

בין פוסק לנביא

ובזה יובן דבר פלא. שכידוע פעמים רבות חזר כ"ק אד"ש מה"מ והבהיר שבנוגע למשיח אי אפשר לקבוע פסק דין על פי דברי חז"ל בגמ' ומדרשים, אלא רק על פי פסק הלכה שברמב"ם, שהוא פוסק יחיד בנוגע לסדר הגאולה ואין אף חולק עליו בזה.

[ובזה שלל בתכלית את הגישה שראתה בהקמת מדינת ישראל ועליית רבבות יהודים לארץ הקודש 'אתחלתא דגאולה', כיון שאין זה מתאים לסדר הגאולה שפסק הרמב"ם בספרו שהגאולה תתחיל דוקא על ידי מלך מבית דוד וכו'].

ולמרבה הפלא, כשאד"ש מה"מ בעצמו בשנת תנש"א מדבר על כך ש"עומדים כבר בשעה שמלך המשיח בא", ו"עומדים כבר על סף התחלת ימות

המשיח, סף התחלת הגאולה" ועוד לשונות כיוצא בזה, כמעט ואינו מזכיר בשיחות אלו כלל את דברי הרמב"ם בהל' מלכים. ותחת זאת מצטט בעיקר את מדרשי חז"ל בילקוט שמעוני ומדרש רבה, ודברי החת"ס והברטנורא, שהובאו בפרקים הקודמים.

ועל פי הנ"ל יש לבאר זה בפשטות. כיון שבשיחות אלו שאד"ש מה"מ מדבר אתנו על התגלות משיח, כוונתו בעיקר להתגלות אלקית רוחנית, הנבואה שהגיע זמן גאולתכם והשליחות דשלח נא ביד תשלח. שזו הנבואה וזו השליחות אותן הוא קיבל, ואודותן הוא מספר לנו. ובזה אין מה לצטט מדברי הרמב"ם בהל' מלכים, ששם אין כל התייחסות לענין זה כנ"ל. ולכן הוא מצטט דוקא מהמדרשים והספרים הנ"ל, בהם מדובר על אותה התגלות אלקית של משיח.

מקומו של ענין זה ברמב"ם הוא בהל' יסודי התורה בדיני נביא, ואכן בדבר מלכות ש"פ שופטים תנש"א מאריך בנוגע לדינים אלו שברמב"ם, ומקשר אותם הלכה למעשה לנבואה של נשיא דורנו "הנה זה משיח בא".

וזה ברור שאילו היה בא לפסוק הלכה בנוגע להתגלות משיח, היה מצטט מיד את דברי הרמב"ם בהל' מלכים. אך כיון שאומרים דברים אלו בעיקר כנביא המוסר דבר ה' לישראל, שאין ענינו לפסוק הלכות, אלא הוא צריך למסור את הדברים, ואח"כ יעיין המעיין ויבדוק – וודאי ימצא – כיצד זה מתאים לפסוק ההלכה.

אמנם במקומות שמדבר על הפעולות של משיח שכבר ישנם בעולם, על זה ודאי יכול לצטט את דברי הרמב"ם. וע"ד דבריו בש"פ חיי"ש תשנ"ב מדבר על כך שמשיח נלחם מלחמות ה' "ובכמה ענינים כבר מנצח". ועוד מקומות כיו"ב. וכמו שראינו לעיל בשיחת ש"פ תולדות כאשר מדבר על 'התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו' מצטט מיד את דברי הרמב"ם אודות מלחמות משיח ונצחונם. כיון שהפעולות של משיח כן מתוארות ברמב"ם.

בין "והוא יגאלנו" ל"נשיא דורנו משיח צדקנו"

ולחידד יותר את הדברים והחידוש שבהודעה "ישנה כבר . . . ההתגלות דמשיח":

כאשר נדקדק בסיפור הכתרתו של שלמה, נמצא ד' דרגות ושליבים בהתגלות מלכותו:

א. עצם כח המלכות ששלמה נולד עמו. וכח זה ישנו לא רק אצל שלמה, אלא גם אצל כל אחיו בני דוד, שבכולם יש עצם כח המלכות. אך זה שיש לכל אחד מהם כח המלכות, אין זה מחייב כלל שהוא אכן ימלוך בפועל, ויתכן שימות ואחד מאחיו יקח את המלכות.

ב. בנוגע לשלמה היתה נבואה ברורה מאת ה' שהוא ימלוך אחרי דוד, וכן הבטיח ונשבע דוד לבת שבע, ששלמה הוא זה שימלוך אחריו. אך עדיין גם לאחר הנבואה והשבועה, עדיין לא היה שלמה מלך, וזהו רק בגדר הבטחה על העתיד.

ג. היום בו שלמה נמשח למלך וחל עליו שם מלך.

ד. היום למחרת עצרת בו ישב שלמה על כסא דוד אביו והנהיג המלכות בפועל.

ועד"ז אפשר למצוא ד' שלבים אלו בנוגע להתגלותו של משיח:

א. משיח שבכל דור, שיש בו כח המשיח ובחינת היחידה. וזה נכון לגבי כל הנשיאים שבכל הדורות. וזה שיש בו כח המשיח אין מחייב כלל שאכן יתגלה בפועל, ויתכן שימות בלא להתגלות ומישהו אחר יתגלה כמשיח.

ב. בנוגע לדורנו היתה הבטחה ברורה מראשיתו⁷⁷, שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה. ובמילא ה"ז כולל שנשיא דורנו הוא גואל אחרון 'והוא יגאלנו'⁷⁸. אך עדיין זהו בגדר הבטחה על העתיד, ולא ענין השייך להווה.

ג. בשנת הצדי"ק שלו הודיע נשיא דונו כמה פעמים ש"ישנה ההתגלות דמשיח", ו"התחיל להתקיים השלח נא ביד תשלח". "התגלות מציאותו בתור מלך המשיח". וכנ"ל שכבר בהווה חל עליו שם מלך ושם משיח. וכדבריו בש"פ משפטים תשנ"ב, "נשיא דורנו משיח צדקנו", כתואר שחל עליו בהווה.

ד. יום הגאולה האמיתית והשלימה מיד ממש, כאשר תהיה שלימות "התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו לגאול את ישראל".

78) ד"ה באתי לגני הנ"ל בסיומו.

77) ד"ה באתי לגני תשי"א, וריבוי שיחות ומאמרים שלאח"ז.

המורם מכל הנ"ל

עצם זה שאד"ש מה"מ באותם שיחות אומר במפורש ומדגיש פעם אחר פעם⁷⁹ ש"נשיא דורנו משיח שבדורנו" הוא התגלה כעת והוא עתיד לגאלנו תיכף ומיד, ואח"כ מגיה הדברים וחותמם בטבעת המלך על מנת לפרסמם. ומקבל ברצון הפס"ד בנוגע לחזקת משיח, והחתימות על קבלת המלכות, ועד לעידוד הבלתי פוסק של שירת 'יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד' לעיני כל ישראל ולעיני כל באי עולם⁸⁰. וכן ההסכמה להכתרה בתואר 'מלך המשיח' בספר 'בשורת הגאולה', וכו' וכו'. שכל זה היפך ממש מהנהגתו עד אז, שהצניע את הענין בתכלית⁸¹.

הנה זה עצמו גילוי הכי גדול של "התגלות מציאותו של מלך המשיח". וכדבריו⁸² ש"נשיא דורנו היה המשיח של דורנו והוא נתגלה בכל התוקף".

ובנוסף לזה, הנה גם פעולותיו של מלך המשיח כבר החלו, וכנ"ל ש"ישנו כבר המלך מבית דוד . . בחזקת שהוא משיח", כפי שנתבאר באריכות בפרק הקודם. וכנ"ל שחזקת משיח זהו בכלל פעולותיו של משיח המגלות אותו לעין כל. וכנ"ל ש"החלה פעולתו של מלך המשיח על העמים"⁸³.

וודאי שתיכף ומיד יושלם השלב של "התגלותו לעין כל על ידי פעולותיו לגאול את ישראל", כאשר "יקיים שליחותו בפועל ויוציא את כל ישראל מהגלות", כאשר ינצח כל האומות כולם ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, שאז ידעו הכל שזהו משיח בודאי. ואז תהי' "קבלת פני משיח צדקנו בפועל, היינו בעולם העשיה". ותיכף ומיד ממש.

(80) כפי שהי' במעמד הסאטלייט ביו"ד שבט תשנ"ג.
(81) ויתירה מזו, שידועה הנהגתו שכל השנים כלל לא מזכיר את עצמו בתור נשיא חב"ד ונשיא דורנו, ומייחס הכל ל"כ"ק מו"ח אדמו"ר". אך בשיחת ש"פ חיי"ש (בלתי מוגה) מדבר ברורות על "משיח צדקנו . . כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועד"ז ההמשך דממלא מקומו שלאחרי זה!"

(82) י"א אלול תנש"א. בלתי מוגה.

(83) דב"מ ש"פ משפטים תשנ"ב.

(79) ש"פ וירא תשנ"ב כנ"ל, ויומיים לאחר מכן בקונ' בית רבינו שבבבל שיצא לאור בכ"ף חשון חזר על זה שוב, ובשבת שלאח"ז ש"פ חיי"ש כנ"ל, ושבועיים לאחר"כ בש"פ ויצא (סח"י) "בכל דור ודור ישנו א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל, ובדורנו נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר".
ובקונ' צדי"ק למלך נתפרסם צילום עלי ההגהה של שיחה זו, ושם רואים שהמילים "ובדורנו נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר" הם הוספת אד"ש מה"מ בעצם כתב ידו הקדושה.

לסיכום כל הנ"ל

נתבאר שהפעולות של משיח אותם מתאר הרמב"ם באים מכח פנימי של נשמת משיח, בחינת היחידה הקיימת במשיח שבכל דור. אלא שבמשיח שבכל דור בחי' היחידה היא בהעלם, וכשמגיע זמן הגאולה היא מתגלה ופועלת פעולתה לגאול את ישראל.

ועפ"ז נתבאר עוד שבהתגלות מלכותו של משיח ב' שלבים, ראשית מתגלה בחי' היחידה כשלעצמה, 'התגלות מציאותו בתור מלך המשיח', ולאחמ"כ בא הגילוי בפועל בעולם בגאולה שלימה, שזהו 'התגלות לעין כל על ידי פעולתו לגאול את ישראל'.

וע"ד המבואר בנוגע למלכות שלמה ומלכות שאול שלאחר שנמשחו והוכתרו למלכים עדיין לא הנהיגו העם בפועל, ואעפ"כ כבר היה עליהם "שם מלך", שכח המלכות הפנימי התגלה בנפשם. ונתבאר שזהו כאשר משיח מקבל את השליחות מהקב"ה לגאול את ישראל, אזי מתגלה בו בחי' היחידה ואזי מלך שמו נקרא.

אלא שבתחילה ב'התגלות מציאותו' זהו גילוי רוחני שעדיין לא כל ישראל מכירים אותו, ולכן אף שכבר אפשר להראות עליו באצבע ולומר הנה זה מלך המשיח, מכל מקום אין זה מחייב שכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר כן. ורק כאשר משלים את פעולתו לגאול את ישראל, אזי יכירו בו הכל ויתקבצו אליו.

ועפ"ז מובן שהרמב"ם שמתאר את פעולתו של משיח, מתאר את התגלותו של משיח בסדר של מלמטה למעלה, מן החיצוניות אל הפנימיות, שמהפעולות החיצוניות יודעים שהקב"ה שלחו, ולכן הידיעה הברורה הזו היא רק לבסוף. ואילו כ"ק אד"ש מה"מ מתאר את התגלותו של משיח בסדר של מלמעלה למטה, שמכח השליחות האלקית הכיר בעצמו שהוא המשיח, ויוצא לפעול את פעולתו של משיח לגאול את ישראל. ולכן הוודאות היא מלכתחילה.

ומודגש ההבדל בין שנת תשי"א שאז נשיא דורנו הבטיח שזהו דור הגאולה ובמילא מובן שבכלל זה שנשיא דורנו הוא המשיח האחרון, אך אז הי' זה בגדר הבטחה על העתיד, שנשיא דורנו יתגלה כמשיח. ואילו בשנת תנש"א נאמר שכעת זהו זמן הגאולה, וישנה כבר ההתגלות דמשיח, "נשיא דורנו משיח צדקנו" כתואר שחל עליו בהווה.

ובנוסף ל'התגלות מציאותו' החל כבר במדה מסויימת גם 'התגלותו לעין כל על ידי פעולתו', הפעולות דחזקת משיח וכיו"ב, ותיכף ומיד תהיה השלימות בזה בשלימות פעולתו כמשיח ודאי, בגאולה האמיתית והשלימה בפועל.